

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایزده

درس نهم: ورود آریایی‌ها تا پایان هخامنشیان

اقوام آریایی از مهاجرت تا تشکیل حکومت در ایران

- ۱- واژه ی آریایی به چه معناست؟ به معنی شریف و آزاده است.
- ۲- واژه ی ایران از چه واژه یی گرفته شده است و به چه معناست؟ از واژه ی آریایی گرفته شده است و به معنی سرزمین آریاییان و سرزمین مردمان شریف و آزاده است.
- ۳- آریاییان چه گروهی بودند؟ گروهی از اقوام هند و اروپایی بودند که از زمان‌های بسیار کهن و به تدریج در فلات ایران و شبه قاره ی هند مستقر شدند و خود را آریایی نامیدند.
- ۴- نظر مورخان درباره ی سکونتگاه اولیه ی اقوام هند و اروپایی چیست؟ اتفاق نظر، وجود ندارد؛ عده ای از مورخان احتمال می دهند که اقوام هند و اروپایی، نخست در علفزارهای واقع در شمال شرق فلات ایران و جنوب روسیه در حوالی دریاچه ی آرال می زیسته اند.
- ۵- بر اساس فرضیه های مورد قبول باستان شناسان و مورخان، زمان و مسیر مهاجرت آریاییان به ایران و هند چگونه بود؟ بر اساس این فرضیه ها، اقوام آریایی در حدود ۱۵۰۰ ق.م. وارد فلات ایران شدند. گروهی از آنان به سمت مرکز و غرب این فلات پیشروی کردند و در مناطق مختلف آن مستقر شدند؛ مادی ها، پارسی ها و پارتی ها از جمله ی آنان بودند. گروه دیگری نیز از شرق فلات ایران به هند رفتند.

ماد، نخستین حکومت آریایی ایران

- ۶- بنیان گذار نخستین حکومت آریایی در ایران چه کسانی بودند؟ مادها
- ۷- مادها در کدام مناطق ایران مستقر شدند؟ مناطق غربی و مرکزی ایران.
- ۸- برای اولین بار در کدام منابع به مادها اشاره شده است؟ در قرن ۹ ق.م. در سالنامه های شاهان آشوری.
- ۹- چرا آشوریان به نواحی غربی ایران حمله می کردند؟ آشور در آن زمان حکومت نسبتاً نیرومندی در شمال بین النهرین بود که برای به دست آوردن فلزات، سنگ های قیمتی و غنایم دیگر، دائماً به سرزمین های همسایه، از جمله نواحی غربی ایران هجوم می آورد.
- ۱۰- چه عاملی زمینه ساز اتحاد قبایل پراکنده ی مادی و تأسیس حکومت مادی شد؟ یورش ها و غارت گری های پیاپی آشوریان، زمینه ی اتحاد قبایل پراکنده ی ماد را فراهم آورد.
- ۱۱- مادها چه کسی را به عنوان اولین پادشاه خود انتخاب کردند؟ یکی از رؤسای قبایل خود به نام ذهیوک.
- ۱۲- ذهیوک کدوم شهر را مرکز حکومت خود قرار داد؟ شهر هگمتانه یا اکباتان (همدان امروزی).
- ۱۳- اوج قدرت حکومت مادها در زمان که بود؟ در زمان فرمانروایی هووخشتر.
- ۱۴- اقدامات هووخشتر را ذکر کنید؟ او نخست با تشکیل سپاه منظم و کارآمدی از قبایل مختلف ماد، پارس و... قدرت خود را بر مناطق وسیعی از ایران تثبیت کرد. هووخشتر سپس با حکومت بابل، علیه آشور متحد شد و به حاکمیت آشوریان پایان داد. در پی این موفقیت نظامی، قلمرو ماد به شمال بین النهرین و بخش های وسیعی از آسیای صغیر گسترش یافت.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

۱۵- دلایل و چگونگی سقوط حکومت ماد را توضیح دهید؟ آستیاگ، پسر و جانشین هووخشتر لیاقت و درایت پدر را نداشت و دوران طولانی سلطنت خود را صرف خوشگذرانی و گردآوری ثروت کرد. بزرگان طوایف ماد و توده ی مردم که از عملکرد آستیاگ ناخشنود بودند، بر ضد او با کورش هخامنشی همدست شدند. سرانجام با فتح هگمتانه به دست کورش، حکومت ماد برافتاد.

هخامنشیان؛ بزرگترین حکومت عصر باستان

۱۶- پیشینه ی هخامنشیان و قوم پارس را بنویسید؟ سلسله ی هخامنشی منسوب به هخامنش، جد کورش کبیر است. هخامنش رئیس قبیله ی پاسارگاد بود. این قبیله یکی از قبایل مهم قوم پارسی به شمار می رفت. پارسی ها، هم زمان با قدرت یافتن مادی ها، در قسمت های جنوبی فلات ایران یعنی سرزمین پارس (استان فارس کنونی) و نواحی مجاور آن مستقر بودند. حکومت ماد، قوم بزرگ پارس را تحت فرمان خود درآورد. در آن زمان شاخه ای از خاندان هخامنشی، در فارس به مرکزیت شهر آناشان (آنزان)، حکومت محلی کوچکی تشکیل داده بودند.

۱۷- چگونگی تأسیس حکومت هخامنشی را توضیح دهید؟ یکی از نوادگان هخامنش، به نام کورش (کورش دوم)، که بر آناشان حکومت می کرد، قبیله های پارسی را که از سلطه ی مادی ها ناراضی بودند، متحد کرد. کورش، سپس با جلب حمایت بزرگان مادی، آستیاگ را از میان برداشت و پادشاهی هخامنشیان را بنیان نهاد.

۱۸- اقدامات کورش دوم و نتایج آن را پس از به قدرت رسیدن بنویسید؟ کورش مدتی پس از به قدرت رسیدن، به آسیای صغیر لشکرکشی کرد و حکومت لیدی و سایر دولت شهرهای آنجا را شکست داد و شهر ثروتمند سارد، پایتخت لیدی و تمامی آسیای صغیر را به تصرف خود درآورد. پس از آن، چند سالی در مناطق شرقی فلات ایران سرگرم کشورگشایی بود و مناطق وسیعی را به قلمرو خود افزود. در نتیجه ی این فتوحات، حکومت هخامنشیان به ثروت هنگفتی دست یافت و با دولت شهرهای یونانی همسایه شد.

۱۹- یکی از انسانی ترین و شکوهمندترین فتوحات تاریخ جهان توسط کورش دوم چه بود؟ فتح مسالمت آمیز بابل در سال ۵۳۹ ق.م. بود که بدون جنگ و خونریزی وارد بابل شد.

۲۰- اهمیت فتح بابل برای حکومت تازه تأسیس هخامنشی را شرح دهید؟ بابل یکی از بزرگترین شهرهای آن روزگار به شمار می رفت و مردمان و اقوامی با خاستگاه اجتماعی و فرهنگی گوناگون در آنجا می زیستند. این شهر از نظر داشتن بناها و پرستشگاه های با شکوه، مراکز اقتصادی ثروتمند، نهادهای سیاسی و اداری متعدد و در اختیار داشتن راه های ارتباطی با سرزمین های دور و نزدیک، اهمیت فراوان داشت و تسلط بر آن برای هر فرمانروایی بسیار مهم و مطلوب بود.

۲۱- در مورد منشور کورش دوم توضیح دهید؟ کورش فرمان داد تا ماجرای فتح صلح آمیز بابل را بر لوحی استوانه ای از گل رُس به زبان بابلی بنویسند. این لوح که در سال ۱۸۷۹ م. ۱۲۵۸/ش. در بابل کشف شد، هم اکنون در موزه ی بریتانیا در لندن نگهداری می شود و معروف به منشور کورش است. بسیاری از محققان، منشور کورش را نخستین منشور حقوق بشر می دانند. از این رو، متن آن به ابتکار سازمان ملل متحد به شش زبان رسمی این نهاد جهانی ترجمه شد.

۲۲- بیانیه یا منشور کورش نماد چیست؟ نماد فرهنگ انسانی و مداراجویانه ی ایرانیان است.

مجموعه پرسش‌ها و پاسخ‌های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه‌کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

- ۲۳- نتیجه‌ی فتح بابل توسط کورش چه بود؟ در پی تسخیر بابل، تمامی بین‌النهرین و نیز سرزمین‌های سوریه، فلسطین و فنیقیه (لبنان امروزی)، تحت فرمان هخامنشیان درآمد.
- ۲۴- علل تحسین و تکریم کورش چیست؟ کورش نه تنها به عنوان یک جهانگشا و یا به علت فتوحاتی که انجام داد، بلکه به خاطر شخصیت انسانی همواره مورد تحسین و تکریم بوده است. در روزگاری که قتل و غارت و کشتار، روش معمول فرمانروایان و فاتحان بود، کورش با پرهیز از چنین رفتاری، شکل جدیدی از فرمانروایی را به جهان معرفی کرد.
- ۲۵- سرزمین مصر توسط چه کسی به تصرف هخامنشیان درآمد و نتیجه‌ی این فتح چه بود؟ در زمان پادشاهی کمبوجیه، پسر و جانشین کورش بزرگ، مصر به تصرف هخامنشیان درآمد. با فتح این سرزمین، قلمرو هخامنشیان به قاره‌ی آفریقا نیز گسترش یافت و به نهایت وسعت و عظمت خود رسید.
- ۲۶- چگونگی به قدرت رسیدن داریوش اول را بنویسید؟ پس از مرگ مشکوک کمبوجیه، داریوش یکم که از شاخه‌ی دیگر خاندان هخامنشی بود با همراهی تعدادی از سران خاندان‌های بزرگ پارسی، گئومات مئغ و دیگر شورشیان و مدعیان قدرت را سرکوب کرد و بر تخت شاهی نشست.
- ۲۷- داریوش بزرگ پس از فرونشاندن شورش‌های داخلی و برقراری آرامش و امنیت در سرتاسر شاهنشاهی هخامنشی دست به چه اقداماتی زد؟ به شرق لشکرکشی کرد و قسمت‌هایی از غرب و شمال غرب هند را به قلمرو خود افزود. او همچنین به منظور دفع حملات قبایل صحراگرد سکایی، به مناطق دوردستی در شمال دریای سیاه و جنوب روسیه‌ی کنونی لشکرکشی کرد.
- ۲۸- اهمیت و شهرت فوق‌العاده‌ی داریوش بزرگ در تاریخ ایران به چه خاطر است؟ به خاطر اقدامات اساسی و کم‌نظیری بود که برای ایجاد تشکیلات نوین اداری، نظامی و اقتصادی، انجام داد.
- ۲۹- اقدامات داریوش بزرگ را بنویسید؟ تأسیس سپاه جاویدان، احداث جاده‌ی شاهی و برپایی کاخ‌ها و بناهای مجلل، به ویژه در شوش و تخت جمشید، از جمله‌ی اقدام‌های مهم این پادشاه بزرگ است.
- ۳۰- چرا مورخان و پژوهشگران، اهمیت فوق‌العاده‌ی برای نقش و عملکرد داریوش بزرگ در تاریخ ایران، قائل هستند؟ در واقع داریوش، اصول و شیوه‌ی از کشورداری را بنیان نهاد که نه تنها در دوره‌ی هخامنشیان، بلکه تا قرن‌ها بعد، همچنان پا بر جا بود و زمینه‌ی رونق اقتصادی و شکوفایی تمدنی ایران را فراهم آورد.
- ۳۱- دلایل رقابت و درگیری یونان با ایران در دوره‌ی هخامنشی چه بود؟ دولت‌شهرهای یونانی، مخصوصاً آتن، از تسلط ایران بر آسیای صغیر و سواحل شرقی دریای اژه ناخشنود بودند. از این رو، آتنی‌ها یکی از شهرهای یونانی‌نشین آسیای صغیر به نام میلئوس (مَلَطِیَه) را تشویق به شورش علیه هخامنشیان کردند و سپس به همراه شورشیان به شهر سارد هجوم آورده، آنجا را آتش زدند. داریوش تصمیم به تنبیه آتنی‌ها گرفت.
- ۳۲- لشکرکشی داریوش بزرگ به یونان و سرانجام آن را توضیح دهید؟ ناوهای ایرانی نخست جزایر دریای اژه را تصرف کردند و سپس سپاه ایران وارد خاک یونان شد و در جایی به نام ماراتن موضع گرفت. آتنی‌ها مدتی در اظهار اطاعت و یا جنگ تردید داشتند؛ بیشتر دولت‌شهرهای یونانی از جمله اسپارت که سربازانش به جنگاوری و دلاوری مشهور بودند، نیز در پشتیبانی از آتن جدی

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

- نبودند. سرانجام، سرداران آتنی تنها راه چاره را در حمله ی سریع و جنگ تن به تن دیدند. یورش یونانیان به قدری ناگهانی بود که کاری از تیراندازان پارسی بر نیامد و سپاه ایران عقب نشینی کرد.
- ۳۳- اقدامات خشایارشا پس به قدرت رسیدن چه بود؟ خشایارشا، پسر و جانشین داریوش، پس از فرونشاندن شورش های مصر و بابل، به یونان لشکر کشید و آتن را تصرف کرد، اما در نبرد دریایی در تنگه ی سالامیس توفیقی به دست نیاورد.
- ۳۴- در ابتدای زمامداری اردشیر دوم چه حادثه ای روی داد؟ در ابتدای زمامداری او، برادرش کورش کوچک در آسیای صغیر سر به شورش برداشت و با سپاهی از مزدوران یونانی راهی پایتخت گردید. در جنگی که میان دو برادر رخ داد کورش کوچک شکست خورد و کشته شد.
- ۳۵- در دوران فرمانروایی کدام پادشاه هخامنشی مصر از سیطره ی هخامنشیان خارج شد؟ اردشیر دوم.
- ۳۶- اقدامات اردشیر سوم را بنویسید؟ او در ابتدای حکومتش به قتل عام افراد خاندان سلطنتی پرداخت و کسانی را که احتمال می داد ادعای شاهی کنند به قتل رساند و مصر را دوباره ضمیمه ی قلمرو هخامنشی کرد.
- ۳۷- آخرین فرمانروای هخامنشی که بود؟ داریوش سوم.
- ۳۸- اسکندر مقدونی در کدام نبردها سپاه هخامنشی را شکست داد؟ گرانیکوس، ایسوس و گوگمل.
- ۳۹- کدام سردار شجاع ایرانی دلآوری و رشادت زیادی در برابر اسکندر مقدونی از خود نشان داد؟ آریوبرزن.
- ۴۰- سرانجام داریوش سوم چه شد؟ داریوش سوم که از برابر اسکندر گریخته بود در سال ۳۳۰ ق.م. نزدیک دامغان کنونی به قتل رسید.
- ۴۱- میراث هخامنشی شامل چه می باشد؟ آیین کشورداری و فنون سیاست، شیوه های عمرانی، اقتصادی و تجاری، ساخت بناهای باشکوه، ابداع هنرهای جهانی و مداراجویی فرهنگی و دینی.

درس دهم: اشکانیان و ساسانیان

اشکانیان

- ۱- چرا مقاومت هایی به شکل نافرمانی و شورش در مناطق مختلف کشور در برابر اسکندر و لشکریان او صورت گرفت؟ مردم ایران نسبت به این کشورگشای بی رحم و سربازان مقدونی و یونانی او، به چشم بیگانه نگاه می کردند و از سلطه ی بیگانگان بر سرزمینشان ناخرسند بودند.
- ۲- چرا شورش در مناطق مختلف ایران در برابر اسکندر و لشکریان او به نتیجه ی مطلوب نرسید؟ این نافرمانی ها و شورش ها به دلیل آنکه پراکنده بود و میان آنها ارتباط و هماهنگی وجود نداشت.
- ۳- اسکندر مقدونی در در چه سالی و در کجا درگذشت؟ در سال ۳۲۳ ق.م. در بابل درگذشت.
- ۴- پیامد مرگ اسکندر چه بود؟ قلمرو متصرفی او توسط جانشینانش تجزیه شد و جنگ های داخلی میان سردارانش برای به دست گرفتن قدرت آغاز شد.
- ۵- سلسله ی سلوکی توسط چه کسی و چگونه تشکیل شد؟ چند سال پس از مرگ اسکندر، یکی از سرداران او به نام سلوکوس بر بین النهرین، بخش هایی از آسیای صغیر، سوریه و فلات ایران حاکم شد و سلسله ی پادشاهی سلوکیان را تشکیل داد.

مجموعه پرسش‌ها و پاسخ‌های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه‌کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایزده

۶- سلوکوس خود را چه می‌خواند؟ نیکاتور، یعنی فاتح می‌خواند.

۷- پایتخت سلوکوس چه شهری بود؟ سلوکوس ابتدا شهری را که به نام او سلوکیه نامیده شد و در ساحل غربی رود دجله قرار داشت، به عنوان پایتخت برگزید، اما چند سال بعد، پایتخت خود را به شهر انطاکیه در شمال سوریه منتقل کرد.

۸- هدف سلوکوس و جانشینان او از ایجاد شهرهای زیاد در قلمرو خود چه بود؟ آنها قصد داشتند با ایجاد شهرهای جدید و کوچاندن یونانیان به این شهرها، فرهنگ یونانی را در ایران و دیگر متصرفات اسکندر در آسیا، رواج دهند.

۹- وظیفه و نقش شهرهای بنا شده توسط سلوکیان چه بود؟ ساکنان آنها وظیفه داشتند از وقوع شورش‌های احتمالی و هجوم طوایف کوچ رو جلوگیری کنند. از سوی دیگر، این شهرها، زمینه‌ی گسترش فعالیت‌های تجاری با سرزمین‌های دور و نزدیک را فراهم می‌آوردند.

۱۰- چه عواملی به بروز حرکت‌های استقلال‌طلبی در مناطق شرقی قلمرو سلوکیان کمک کرد؟ سلوکیان از اوایل تشکیل حکومت خود، با جانشینان اسکندر در مصر، وارد رقابت و درگیری شدند. از این رو، عمده‌ی توجه شاهان سلوکی به مناطق غربی قلمرو خودشان بود و بر متصرفات شرقی خویش نظارت و سلطه‌ی کامل نداشتند.

۱۱- پیامد توجه سلوکیان به مناطق غربی قلمرو خودشان چه بود؟ سبب شد که به تدریج افراد یا خاندان‌هایی در نواحی شمال شرقی فلات ایران قدرت را به دست گیرند و به فکر استقلال از حکومت سلوکیان بیفتند.

۱۲- چه قومی به سلطه‌ی سلوکیان بر ایران پایان دادند؟ اشکانیان

۱۳- چرا پایه‌های حاکمیت سیاسی و نظامی سلوکیان بر ایران سست و لرزان بود؟ سلوکیان اقوام گوناگون را تنها به زور زیر فرمان خود نگاه داشته بودند و هیچ‌گاه نتوانستند حس همزیستی و یگانگی با اقوام ایرانی را در قلمرو خود ایجاد کنند و فرهنگ یونانی نتوانست در ایران گسترش و نفوذ عمیق پیدا کند.

۱۴- بنیان‌گذار سلسله‌ی اشکانیان که بود و از چه قبیله‌ای بود؟ ارشک، از قبیله‌ی پرنی یا اَپرنی در شرق ایران بود.

۱۵- اقدامات ارشک چه بود؟ بر فرمانروای سلوکی در ناحیه‌ای در حوالی قوچان امروزی شورید و پارت و گرگان را از دست سلوکیان خارج کرد (۲۳۸ ق.م).

۱۶- چرا سلسله‌ای که ارشک تاسیس کرد به اشکانیان معروف شد؟ به احترام ارشک، جانشینان وی، عنوان ارشک را به نام خود افزودند و بدین ترتیب این سلسله اشکانیان و بعداً اشکانیان نامیده شد.

۱۷- اشکانیان چگونه توانستند سلوکیان را از ایران بیرون کنند؟ اشکانیان با استفاده از جنگاوران قبایل شرق ایران که در سوارکاری و تیراندازی با کمان، مهارت فراوان داشتند، سپاه ورزیده‌ای را تشکیل دادند. آنان به تدریج به سمت غرب پیشروی کردند و پس از قریب صد سال جنگ و گریز موفق شدند، سلوکیان را به طور کامل از ایران بیرون کنند.

۱۸- پایتخت‌های سلسله اشکانیان به ترتیب چه شهرهایی بود؟ به ترتیب عبارت‌اند از: شهر نسا در ترکمنستان امروزی، شهر صدرروازه که یونانیان به آن هکاتم پُلِس می‌گفتند در حوالی دامغان کنونی و شهر تیسفون در نزدیکی بغداد امروزی.

۱۹- نخستین فرمانروایان اشکانی، برای حفظ قلمرو خود چه اقدامی انجام می‌دادند؟ گاهی ناچار به اظهار اطاعت از سلوکیان بودند.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

۲۰- موقعیت حکومت اشکانیان در دوران پادشاهی مهرداد یکم و مهرداد دوم را شرح دهید؟ مهرداد یکم با تسلط بر مناطق وسیعی در سرتاسر ایران، قدرت و قلمرو حکومت اشکانی را به طور چشمگیری افزایش داد. در دوران فرمانروایی او، سلسله ی اشکانیان از یک حکومت محلی در شرق فلات ایران به یک پادشاهی قدرتمند تبدیل شد. با فتوحاتی که مهرداد دوم انجام داد، وسعت قلمرو اشکانیان به نهایت خود رسید و پایه های قدرت و سلطنت آنان استوار گردید.

۲۱- روابط ایران با چین در دوران مهرداد دوم چگونه بود؟ در روزگار مهرداد دوم، سفیرانی از سوی چین به ایران آمدند و در پی این سفارت ها بود که روابط تجاری میان دو کشور با تکمیل جاده ی ابریشم توسعه پیدا کرد.

۲۲- در دوران کدام پادشاه، اشکانیان تا رود فرات پیش رفتند و با امپراتوری روم همسایه شدند؟ مهرداد دوم

۲۳- مهم ترین مساله سیاست خارجی حکومت اشکانی چه بود؟ اختلافات و جنگ های مکرر با امپراتوری روم شرقی بود.

۲۴- علت جنگ های ایران و روم در دوره ی اشکانی چه بود؟ در آن زمان، امپراتوری قدرتمند روم، در پی گسترش قلمرو خود به سمت شرق بود و گاه به گاه سپاه بزرگی را روانه ی ایران می کرد.

۲۵- برخورد اشکانیان با حملات امپراتوری روم شرقی به ایران چگونه بود؟ اشکانیان مصمم بودند که با تمام قوا از مرزهای غربی ایران دفاع کنند و اجازه ندهند که بار دیگر بیگانگان بر کشور سلطه یابند.

۲۶- جنگ حران را توضیح دهید؟ یکی از مهم ترین جنگ های اشکانیان و روم در زمان پادشاهی اُرد دوم اتفاق افتاد. کراسوس، سردار مشهور روم با سپاهی بزرگ و مجهز به منطقه ی بین النهرین هجوم آورد، اما در جایی به نام حران، از سپاه ایران به سختی شکست خورد و سردار مغرور روم کشته شد.

۲۷- فرماندهی سپاه ایران در جنگ حران که بود و چگونه به پیروزی رسید؟ سردار بی باک و شجاع ایرانی، سورنا بود که با اجرای فنون گوناگون جنگی به پیروزی بزرگی دست یافت.

۲۸- پس از جنگ حران، اشکانیان و رومیان بارها بر سر تسلط چه مناطقی با یکدیگر جنگیدند؟ بر سر ارمنستان و مرزهای سوریه، با هم جنگیدند.

۲۹- نظام حکومتی اشکانیان چگونه بود و آن را چه خوانده اند؟ مجموعه ای از حکومت های نیمه مستقل بود که به حکومت مرکزی اشکانی، مالیات و نیروی نظامی می دادند. این نوع حکومت را ملوک طوایفی خوانده اند.

۳۰- چرا حکومت اشکانیان در اوایل قرن سوم میلادی به سستی گرایید و این مساله چه پیامدی داشت؟ حکومت اشکانی بر اثر جنگ های پیاپی با امپراتوری روم در مرزهای غربی و نیز درگیری های نظامی در مرزهای شرقی به سستی گرایید از این رو، برخی حاکمان محلی در صدد نافرمانی برآمدند.

۳۱- آخرین پادشاه اشکانیان که بود؟ اردوان چهارم بود.

۳۲- اردوان چهارم در جنگ با چه کسی شکست خورد؟ در جنگ با اردشیر بابکان ساسانی شکست خورد و کشته شد و سلسله ی اشکانیان از هم پاشید.

۳۳- آسان گیری و مداراجویی فرهنگی و دینی اشکانیان چه نتیجه ای داشت؟ باعث شد اقوام و فرقه های دینی گوناگون و حتی یونانی تباران ایران که در سراسر قلمرو آنها پراکنده بودند، در کنار یکدیگر حفظ شوند.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

۳۴- سلسله ی اشکانی با اعمال چه سیاست هایی در دوران پس از اسکندر، توانست به ایران استقلال و حیثیت دوباره ببخشد؟ آسان گیری و مداراجویی فرهنگی و دینی.

۳۵- اشکانیان چگونه ایران را احیا کردند؟ با پیوند دادن اجزای مختلف فرهنگ ایرانی و ترویج ایران گرایی.

ساسانیان

۳۶- ساسانیان، نام خود را از چه کسی گرفته اند؟ از ساسان، نیای اردشیر بابکان، سر دودمان آن سلسله گرفته اند.

۳۷- ساسان که بود؟ موبد نیایشگاه زرتشتی آنها در شهر استخر، واقع در منطقه ی پارس بود.

۳۸- چگونگی تشکیل حکومت ساسانیان را بنویسید؟ ساسان با دختر یکی از شاهان محلی پارس ازدواج کرد و بر نفوذ و قدرت خانواده ی خود افزود. بابک، پدر اردشیر، در پارس اعلام استقلال کرد. اردوان چهارم، آخرین شهریار اشکانی که از استقلال طلبی ساسانیان احساس خطر می کرد، به مقابله شتافت، اما در نهایت از اردشیر بابکان شکست خورد و سلسله ی ساسانیان به جای اشکانیان بر سر کار آمد.

۳۹- اردشیر اول در کجا تاجگذاری کرد؟ در تیسفون تاج گذاری کرد و مانند اشکانیان این شهر را به پایتختی خود برگزید.

۴۰- چرا اردشیر بابکان در آغاز کار با مشکلات متعدد داخلی رو به رو شد؟ زیرا ساسانیان مصمم بودند، به جای حکومت ملوک طوایفی اشکانی، حکومتی متمرکز و قدرتمند ایجاد کنند که دستورات و قوانین آن در سرتاسر ایران اطاعت شود.

۴۱- چرا حاکمان محلی بسیاری با حکومت ساسانیان به مخالفت برخاستند؟ زیرا نمی خواستند استقلال نسبی خود را از دست بدهند.

۴۲- برخورد اردشیر بابکان با مخالفان خود چگونه بود؟ اردشیر بسیاری از مخالفان را با جنگ بر سر جای خود نشانده و برخی دیگر را با نامه نگاری و ارائه ی دلیل های گوناگون با خود همراه کرد.

۴۳- حکومت ساسانی در خارج از مرزهایش با چه مسائل و مشکلاتی رو به رو بود؟ ۱- یکی از این مشکلات، امپراتوری روم شرقی به شمار می رفت که پی در پی به سرزمین های ایرانی، حمله می کرد. ۲- از سوی دیگر، یورش های مکرر قبایل بیابان گرد به مرزهای ایران، ساسانیان را به زحمت می انداخت.

۴۴- حکومت ساسانیان با اقدامات مهم چه پادشاهانی گسترش یافت و تثبیت شد؟ پادشاهانی مانند شاپور یکم و شاپور دوم که موفقیت های سیاسی و نظامی بزرگی در داخل و خارج کسب کردند.

۴۵- در زمان پادشاهی قباد یکم حکومت ساسانی با چه جنبشی اجتماعی و اقتصادی مواجه شد؟ مزدک.

۴۶- اعتقادات مزدک را بنویسید؟ مزدک طرفدار برابری مردم در بهره مندی از منافع اقتصادی و اجتماعی بود. او اعتقاد داشت مردم باید در زندگی از امکانات یکسان برخوردار باشند و خواهان آن بود که زمین و دارایی طبقات بالا، میان تهیدستان تقسیم شود.

۴۷- چرا قباد به حمایت از مزدک برخاست؟ قباد در آغاز زمامداری خود قصد داشت از قدرت اشراف، نجبا و موبدان بکاهد و دست آنان را از امور کشوری کوتاه کند، به همین علت به حمایت از مزدک برخاست.

۴۸- نتیجه حمایت قباد از مزدک چه بود؟ اشراف و نجبا، او را از پادشاهی برکنار و زندانی کردند.

۴۹- قباد پس از بازگشت مجدد به قدرت، چه سیاستی در مورد مزدک به کار گرفت؟ قباد برای حفظ موقعیت خود با مخالفان مزدک همراهی کرد.

مجموعه پرسش‌ها و پاسخ‌های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

۵۰- سرانجام مزدک چه شد؟ در پایان دوران حکومت قباد، با هدایت خسرو، پسر و جانشین او، مزدک به مناظره ای ساختگی دعوت شد که در پایان آن، به همراه تعدادی از هوادارانش به قتل رسید.

۵۱- در زمان هرمز چهارم چه حادثه ای روی داد؟ اختلاف و نزاع سیاسی در دربار ساسانیان اوج گرفت و یکی از سرداران مشهور به نام بهرام چوبین، با پشتیبانی بزرگان علیه پادشاه سر به شورش برداشت و او را از قدرت برکنار نمود و خود به جای او به پادشاهی نشست.

۵۲- خسرو پرویز چگونه به حکومت رسید؟ وی پس از شورش بهرام چوبین به بیزانس گریخت و با حمایت امپراتوری روم، به تاج و تخت رسید.

۵۳- علت رقابت، اختلاف و دشمنی میان روم و ایران در دوران ساسانیان چه بود؟ دو کشور بر سر تسلط بر برخی سرزمین های سرحدی به ویژه منطقه ی ارمنستان، با یکدیگر اختلاف و درگیری داشتند.

۵۴- هدف اصلی رومیان از لشکرکشی پی در پی به ایران چه بود؟ تسلط بر مسیرهای تجاری بود که به هند و چین می رسید. آن‌ها می خواستند به طور مستقیم با این کشورها، رابطه ی تجاری داشته باشند، اما شاهان اشکانی و ساسانی با آگاهی از اهمیت و منافی که این مسیرهای تجاری برای ایران داشت، می کوشیدند تا مانع موفقیت رومیان شوند.

۵۵- شاپور یکم با کدام امپراتور روم جنگید؟ در یکی از جنگ‌ها، گردیانوس امپراتور روم کشته شد و در دیگری والرینوس، امپراتور روم به اسارت درآمد.

۵۶- مهم ترین مشکل ساسانیان در شرق کشور چه بود؟ هجوم مکرر اقوام بیابان گرد به شهرها و آبادی های ایران در مناطق سرحدی بود. قبایل صحراگرد آسیای مرکزی، مکرر به مرزهای شمال شرقی ایران در منطقه ی خراسان هجوم می آوردند و به تخریب و غارت می پرداختند.

۵۷- به چه دلیل شاپور دوم ساسانی در جریان یک عملیات نظامی، اعراب را به سختی گوش مالی داد؟ زیرا قبایل بیابان گرد عرب دائما به شهرها و آبادی های ایران در حاشیه ی جنوبی خلیج فارس و دریای عمان دستبرد می زدند.

۵۸- حکومت ساسانی برای جلوگیری از غارتگری اعراب در مرزهای غربی چه اقدامی انجام داد؟ حکومتی دست نشانده به ریاست اعراب لَحْمی (لَحْمیان) در جنوب غربی ایران به مرکزیت شهر حیره تأسیس کرد.

۵۹- چرا برخی از مورخان، اقدام خسرو پرویز در برانداختن حکومت لَحْمیان را اشتباه بزرگی می شمارند؟ زیرا باعث شد مرزهای جنوب غربی ایران در برابر هجوم اعراب بی دفاع بماند.

۶۰- حکومت ساسانی در اواخر دوران خود با چه مسائل و مشکلات داخلی مواجه بود؟ بروز اختلاف و دشمنی میان پادشاه و بزرگان کشور بود. این اختلافات گاهی چنان شدت می یافت که به برکناری و حتی قتل پادشاه می انجامید.

۶۱- شیرویه جانشین خسرو پرویز چه اقدامی انجام داد؟، بیشتر افراد خاندان ساسانی را که ممکن بود وارث تاج و تخت شوند، کشت.

۶۲- آخرین پادشاه ساسانی که بود؟ یزدگرد سوم

۶۳- اعراب مسلمان در چه جنگ‌هایی ساسانیان را شکست دادند؟ قادسیه، جلولاء و نهاوند، سپاه ساسانی را مغلوب کردند.

۶۴- سرانجام یزدگرد سوم چه شد؟ یزدگرد که به خراسان گریخته بود، سرانجام در اطراف شهر مرو کشته شد.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

۶۵- عوامل مؤثر در سقوط ساسانیان را ذکر کنید؟ ۱- ضعف قدرت سیاسی پادشاهان ساسانی به دلیل اختلاف و درگیری پیاپی با اشراف و بزرگان ۲- شورش مکرر فرماندهان نظامی و دخالت آنان در کشمکش های سیاسی ۳- نارضایتی توده ی مردم از حکومت ساسانی به سبب وجود تبعیض ها و نابرابری های اجتماعی و اقتصادی و عدم مقاومت جدی آنان در برابر اعراب ۴- کاهش توان اقتصادی حکومت ساسانی به سبب طغیان رودخانه های دجله و فرات، شکسته شدن سدها و به زیر آب رفتن زمین های حاصلخیز آسورستان (بین النهرین) ۵- پیام جذاب دین اسلام که جهانیان را به پرستش خدای یگانه و برابری و برادری فرا می خواند ۶- انگیزه و روحیه قوی اعراب مسلمان.

درس یازدهم: آیین کشورداری

نظام سیاسی و اداری

- ۱- چرا ارائه ی تصویری روشن و کامل از نحوه ی اداره ی کشور و تشکیلات اداری در دوران ماد بسیار دشوار است؟ به دلیل کمبود اسناد و شواهد مکتوب.
- ۲- تشکیلات سیاسی و اداری دولت ماد چگونه بود؟ به نظر می رسد که شاهان ماد به تقلید از شاهان پیشین و معاصر خود، حکومت می کردند و احتمالاً دربار و تشکیلات اداری محدود و کوچکی داشته اند که شامل پادشاه و برخی صاحب منصبان درباری، فرماندهان نظامی و حاکمان محلی می شده است.
- ۳- مهم ترین منابع اطلاعاتی ما درخصوص نظام حکومتی و تشکیلات اداری هخامنشیان چه می باشد؟ سنگ نوشته ها و لوح های گلی هخامنشی و نیز نوشته های مورخان یونانی عهد باستان.
- ۴- در رأس تشکیلات سیاسی و اداری هخامنشیان چه کسی قرار داشت؟ پادشاه
- ۵- چرا پادشاهان هخامنشی و به ویژه داریوش یکم، ادعا می کردند که به خواست اهوره مزدا به مقام پادشاهی دست یافته اند و به یاری او بر کشور فرمان می راند؟ این ادعا به نوعی به حکومت آنان جنبه ی دینی می داد و مردم را تشویق و ترغیب می کرد که از آنان فرمان بری کنند.
- ۶- گروه مشورتی شاهان هخامنشی شامل چه کسانی بود و در چه زمینه هایی به او مشورت می دادند؟ شامل بلندپایگان سیاسی، نظامی، اداری و احتمالاً مذهبی و حقوقی که وی درباره ی مسائل مهم حکومتی به ویژه جنگ و صلح با آنان مشورت می کرد.
- ۷- هخامنشیان برای اداره ی قلمرو پهناور حکومت خود نیازمند چه بودند؟ نیازمند شیوه های مدیریتی تازه و تشکیلات حکومتی کارآمدی بودند.
- ۸- کورش، بنیان گذار حکومت هخامنشی برای اداره ی قلمرو پهناور هخامنشی چه شیوه ای به کار گرفت؟ از تشکیلات و تجربه های اداری حکومت های پیشین، برای اداره ی امور کشور استفاده کرد و شیوه ی جدیدی از فرمانروایی خردمندانه را که مبتنی بر احترام به دین و فرهنگ مردم سرزمین های فتح شده و مشارکت آنان در حکومت بود، ارائه نمود.
- ۹- سیاست کورش بزرگ در زمینه ی اداره ی مملکت چه بود؟ این بود که از طریق مشارکت دادن اقوام و ملت های تابعه در اداره ی حکومت هخامنشی، وفاداری و پشتیبانی آنان را نسبت به خود جلب کند.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایزده

- ۱۰- چه کسی به عنوان بنیان گذار و طراح اصلی نظام سیاسی اداری حکومت هخامنشیان شناخته می شود؟ داریوش یکم.
- ۱۱- چرا داریوش یکم به عنوان بنیان گذار و طراح اصلی نظام سیاسی اداری حکومت هخامنشیان شناخته می شود؟ زیرا این پادشاه هوشمند و لایق، برای سامان دادن امور و اداره ی بهتر قلمرو پهناور تحت فرمان خود، نظام اداری منظم و کارآمدی را پدید آورد.
- ۱۲- نظام سیاسی اداری هخامنشی که داریوش یکم ایجاد کرد به چه بخش هایی تقسیم می شد؟ به دو بخش: ۱- تشکیلات اداری مرکزی ۲- تشکیلات استانی یا ساتراپی.
- ۱۳- تشکیلات اداری مرکزی دربار هخامنشی در کجا ساماندهی می شد و اجزای اصلی آن چه بودند؟ در پایتخت ساماندهی می شد و اجزای اصلی آن را خزانه ی شاهی، انبار شاهی و دیوان شاهی تشکیل می دادند.
- ۱۴- اجزای اصلی تشکیلات اداری مرکزی دربار هخامنشی تحت اداره ی چه کسانی قرار داشت؟ هر یک از این اجزاء تحت اداره ی یکی از نجای بلندپایه ی مادی و یا پارسی قرار داشت.
- ۱۵- وظیفه ی دیوان شاهی در دوره ی هخامنشی چه بود؟ وظیفه ی مهم نگارش، تنظیم، ثبت و نگهداری نامه ها، اسناد و نوشته های دولتی را بر عهده داشت.
- ۱۶- چه کسانی در دیوان شاهی هخامنشی فعالیت می کردند؟ در این دیوان، تعداد زیادی از دبیران و منشیان کار می کردند که به زبان ها و خط های رایج در سرزمین های تابعه ی هخامنشیان آشنا بودند.
- ۱۷- در زمان هخامنشیان، مسئولیت بازرسی و نظارت دقیق و کامل بر عملکرد مقام ها و مأموران دولتی در پایتخت و شهرهای (ساتراپی ها) بر عهده ی چه کسانی قرار می گرفت؟ یکی از خویشاوندان نزدیک شاه و یا یکی از درباریان مورد اعتماد و وفادار به او قرار می گرفت.
- ۱۸- مسئول بازرسی و مأموران تحت فرمان او به چه نامی معروف بودند و چه وظیفه ای داشتند؟ به عنوان چشم و گوش شاه معروف بودند. آنان به طور منظم به بخش های مختلف قلمرو سر می کشیدند تا اطمینان پیدا کنند که صاحب منصبان حکومتی وظایف خود را به درستی انجام می دهند و اوضاع کشور به سامان است.
- ۱۹- ایجاد نظام سیاسی اداری توسط داریوش یکم موجب چه شد؟ موجب وحدت بیشتر قلمرو هخامنشیان شد و حکومتی متمرکز و نیرومند پدید آورد.
- ۲۰- در دوران حکومت سلوکی، قدرت و مناصب مهم سیاسی، اداری و نظامی در اختیار چه کسانی بود؟ یونانیان.
- ۲۱- سلوکیان برای تحکیم سلطه ی خود در ایران چه اقداماتی انجام دادند؟ یونانیان زیادی را به ایران کوچاندند و آنان را در شهرهای جدیدی که بیشتر به شهرک ها و پادگان های نظامی شباهت داشتند، جای دادند.
- ۲۲- سلوکیان برای اداره ایران چه سیاستی در پیش گرفتند؟ سلوکیان بخش عمده ای از تشکیلات دیوانی (اداری و مالی) هخامنشیان را به خدمت گرفتند. تقسیمات کشوری همانند روزگار هخامنشی بود و سلوکیان، قلمرو خود را به تعداد زیادی شهری (ساتراپی) تقسیم کردند. آنان در گرفتن مالیات ها به روش پیشین عمل می کردند. فرمانروایان سلوکی همچنین به سیاست آزادی و مدارای دینی پادشاهان هخامنشی ادامه دادند.
- ۲۳- خاندان اشکانی با اتکا به چه عاملی به قدرت رسیدند؟ به اتکای جنگاوران قبایل صحراگرد شرق ایران، به قدرت رسیدند.

مجموعه پرسش‌ها و پاسخ‌های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

۲۴- بالاترین مقام سیاسی و نظامی کشور در دوره اشکانی که بود؟ پادشاه اشکانی

۲۵- در دوره اشکانی علاوه بر خاندان شاهی، کدام خاندان‌های بزرگ در قدرت و حکومت سهیم بودند؟ معروف‌ترین این خاندان‌ها عبارت بودند از: کارن یا قارن در نهاوند، سورن در سیستان، و مهران در ری.

۲۶- در دوران اشکانی چند مجلس وجود داشت، اعضای آن چه کسانی بودند؟ دو مجلس: در یکی از این مجالس، شاهزادگان، بزرگان درباری و نمایندگان هفت خاندان بزرگ؛ و در دیگری پیشوایان دینی یا مغان حضور می‌یافتند.

۲۷- وظایف مجالس دوره اشکانی چه بود؟ اعضای این دو مجلس، پادشاه اشکانی را در اداره‌ی کشور کمک می‌کردند و در تعیین جانشین پادشاه و تصمیم‌گیری برای جنگ و صلح نقش داشتند.

۲۸- حکومت اشکانی چگونه اداره می‌شد؟ به شکل غیرمتمرکز اداره می‌شد و اداره‌ی برخی از سرزمین‌ها و مناطق کشور به صورت موروثی در اختیار پادشاهان کوچک و حاکمان محلی بود که تا حدودی در اداره‌ی قلمرو خویش استقلال داشتند.

۲۹- پادشاهان کوچک و حاکمان محلی سرزمین‌ها و مناطق در دوره اشکانی دارای چه اختیارات و وظایفی بودند؟ آنان دارای سپاهی بودند و حتی به نام خود سکه ضرب می‌کردند. این گروه از پادشاهان و حاکمان محلی برای نشان دادن اطاعت و وفاداری خویش

به حکومت اشکانی، علاوه بر پرداخت باج و خراج سالانه، به هنگام جنگ، سپاه خود را در اختیار اشکانیان قرار می‌دادند.

۳۰- شیوه‌ی غیرمتمرکز اداره‌ی حکومت اشکانیان چه نامیده می‌شد؟ شیوه‌ی حکومت ملوک طوایفی.

۳۱- در دوره‌ی ساسانی چه کسی در رأس هرم قدرت سیاسی جای داشت؟ پادشاه

۳۲- پادشاهان ساسانی همانند پادشاهان هخامنشی چه ادعایی می‌کردند؟ ادعایی می‌کردند که بنا به خواست اهوره مزدا به مقام شاهی رسیده و حکومت آنان مورد تأیید او است.

۳۳- در دوره‌ی ساسانی علاوه بر پادشاه، چه افراد و گروه‌های دیگری در قدرت و اداره‌ی کشور سهیم بودند؟ اعضای خاندان شاهی، سران خاندان‌های قدیمی، وزیران، رؤسای ادارات و رؤسای روستاها، در قدرت و اداره‌ی کشور سهیم بودند و مقامات بالای کشوری و لشکری را در اختیار خود داشتند.

۳۴- علل گسترش تشکیلات اداری (نظام دیوان سالاری) را در زمان ساسانیان چه بود؟ به منظور ایجاد تمرکز و افزایش دامنه‌ی نظارت و تسلط خود بر مناطق مختلف کشور.

۳۵- پادشاهان ساسانی به منظور ایجاد تمرکز و افزایش دامنه‌ی نظارت و تسلط خود بر مناطق مختلف کشور چه اقداماتی انجام دادند؟ از یک سو سپاهی دائمی و نیرومند تشکیل دادند و از سوی دیگر اقدام به توسعه و تقویت تشکیلات اداری (دیوان سالاری) منسجم و منظمی کردند.

۳۶- اقدامات پادشاهان ساسانی برای ایجاد تمرکز قدرت چه نتیجه‌ی داشت؟ از تعداد حکومت‌های موروثی محلی به طور محسوسی کاسته شد و مناطق مختلف کشور به ویژه نواحی جنوبی، مرکزی و غربی آن، تحت نظارت و سلطه‌ی مستقیم حکومت ساسانی قرار گرفت.

۳۷- در راس تشکیلات اداری یا دیوان سالاری ساسانیان چه کسی قرار داشت و به او چه می‌گفتند؟ در رأس آن‌ها، وزیر بزرگ قرار داشت که به او بزرگ فرمادار می‌گفتند.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایزده

۳۸- وظایف و اختیارات وزیر در دوره ی ساسانی چه بود؟ وزیر تحت نظارت مستقیم پادشاه کار می کرد و مجری فرامین او بود. زمانی که پادشاه در جنگ یا سفر بود، وزیر به عنوان جانشین او کشور را اداره می کرد. وزیر همچنین گاهی فرماندهی سپاه را نیز در جنگ به عهده می گرفت.

۳۹- دبیران دوره ی ساسانی در کجا آموزش می دیدند؟ آن ها در مرکز آموزشی به نام دبیرستان آموزش می دیدند.

۴۰- کار اصلی دبیران در دوره ی ساسانی چه بود؟ نگارش فرمان ها، نامه ها و اسناد و ثبت و ضبط آنها بود، ولی کارهای دیگری مانند گردآوری و تألیف خدای نامک هم جزو وظایف ایشان بود.

۴۱- دبیران دوره ی ساسانی در چه بخش هایی کار می کردند؟ در بخش های مختلف تشکیلات اداری، مالیاتی، قضایی و نظامی کار می کردند.

۴۲- به رئیس دبیران و کاتبان دوره ی ساسانی چه می گفتند؟ ایران دبیربد یا دبیران مهست.

۴۳- در دربار شاهان ساسانی چه افراد و گروه هایی خدمت می کردند؟ افراد و گروه هایی به عنوان ندیمان، پزشکان، موسیقی دانان، و امثال آن ها، در آنجا خدمت می کردند.

۴۴- قلمرویی که ساسانیان بر آن فرمان می رانند، چه نامیده می شد؟ ایرانشهر نامیده می شد.

۴۵- تقسیم بندی های ایرانشهر (قلمرو حکومت ساسانی) چه نامیده می شد؟ کوره یا استان

۴۶- چه کسانی بر کوره ها یا استان های قلمرو حکومت ساسانی حکومت می کردند؟ اعضای خاندان شاهی، افرادی از خاندان های بزرگ و یا فرماندهان نظامی بر آن ها حکومت می کردند.

قضاوت و دادرسی

۴۷- بر اساس باورهای کهن ایرانی، مهر یا میترا ایزد چه بود؟ ایزد پیمان و قانون و پشتیبان نظم اجتماعی بود.

۴۸- عهد و پیمان در ایران باستان دارای چه اهمیتی بود؟ یکی از اصول مهم اندیشه ی ایرانی، پایبندی به عهد و پیمان بود. ایرانیان باستان همچنین به عدالت و راستی اهمیت بسیار می دادند و یکی از آرمان های آنان این بود که فرمانروایی عادل بر آنان حکومت نماید.

۴۹- در ایران باستان، قوانین، بیشتر از چه منبعی گرفته می شد؟ از عرف و عادات و اعتقادات قومی ایرانیان و به ویژه اوستا، کتاب دینی زرتشتیان گرفته شده بود.

۵۰- در ایران باستان قضاوت به چند شکل انجام می گرفت، توضیح دهید؟ ۱- غیررسمی: شکل غیررسمی قضاوت را اغلب ریش سفیدان و بزرگان خانواده ها و قبایل برعهده داشتند. ۲- رسمی: قضاوت رسمی، بیشتر بر عهده ی روحانیون زرتشتی و نیز قضاتی بود که از سوی شاه و یا حاکمان مناطق مختلف منصوب می شدند.

۵۱- در ایران باستان روحانیون و قضات شاهی به قضاوت در چه اموری می پرداختند؟ روحانیون عمدتاً به اختلافات حقوقی و مدنی و قضاوت شاهی به جرایم سیاسی و نظامی رسیدگی می کردند.

۵۲- کدام قوانین در ایران باستان خیلی سخت و بدون ملاحظه اجرا می شد؟ قوانین مربوط به نظم عمومی، نافرمانی و خیانت به شاه و کشور حتی در مورد شاهزادگان و دیگر اعضای خاندان شاهی.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

- ۵۳- نقش شاه در قضاوت و دادرسی در ایران باستان چه بود؟ معمولاً شاه بالاترین مرجع قضایی و قاضی القضاات به شمار می رفت و در محاکمه های مهم، اغلب، حکم نهایی را او صادر می کرد. همچنین برخی از پادشاهان در روزهای معینی از سال، شخصاً به شکایت و دادخواهی مردم عادی رسیدگی می کردند.
- ۵۴- با ذکر مثال هایی بیان کنید که در دوران هخامنشی قوانینی وجود داشته است که قدرت و اختیارات پادشاه را محدود می کرده است؟ مثلاً هرودت به قانونی ایرانی اشاره می کند که براساس آن، شاه نباید کسی را به سبب یک بار مرتکب جرمی شدن به مرگ محکوم نماید. همچنین اطلاع داریم که برخی از پادشاهان هخامنشی مانند کمبوجیه و خشایارشا درباره ی قانونی بودن برخی از کارهای خود با قضاات شاهی مشورت می کرده اند.
- ۵۵- مبنای قضاوت در دوره ی هخامنشی چه بود؟ ترکیبی از قوانین و شیوه های دادرسی اقوام ایرانی و نیز اقوام و ملت های غیرایرانی تابع امپراتوری هخامنشیان.
- ۵۶- برخورد پادشاهان هخامنشی با ملل تابع خود در تبعیت از قوانین و آداب و رسوم خود چگونه بود؟ در تبعیت از قوانین و آداب و رسوم خود آن ها را آزاد می گذاشتند.
- ۵۷- موضوع کتاب مادیان هزاردادستان چیست؟ مجموعه ای از قوانین و محاکمات به زبان پهلوی عصر ساسانی که منبع ارزشمندی برای حقوق و دادرسی آن دوره محسوب می شود.
- ۵۸- وضعیت تشکیلات قضایی و قضاوت در دوره ی ساسانی چگونه بود؟ تشکیلات قضایی گسترش یافت و نقش روحانیان زرتشتی در امور قضایی بیشتر از گذشته افزایش یافت. گروهی از روحانیان زرتشتی که با قوانین دینی و احکام عرفی آشنایی داشتند، عهده دار امور قضاوت بودند.

سپاه و جنگ افزارها

- ۵۹- اقدامات دهبوک در زمینه ی سپاه و نظامی گری چه بود؟ وی با گردآوری جنگاوران قبایل متحد خود، اقدام به تشکیل سپاهی کرد. او به منظور مقابله با هجوم آشوری ها، هگمتانه (همدان کنونی) را به صورت دژی نظامی درآورد و استحکامات و قلعه های متعددی بنا کرد.
- ۶۰- اقدامات هُووخشتر در زمینه ی سپاهی گری چه بود؟ سپاه خود را به دسته های کمان داران، نیزه داران و سواران تقسیم کرد و در کنار آنان دسته های پشتیبانی، تدارکات و یگان های بارکش قرار داد.
- ۶۱- سلاح های سپاه ماد شامل چه بود؟ خنجر، سرنیزه، سپر، شمشیر، تیر و کمان و زوبین بوده است.
- ۶۲- سپاه هخامنشی تا زمان داریوش یکم متکی بر چه بود؟ متکی بر واحدهای مختلف پیاده نظام بود که از قبایل، اقوام و ملل تابعه، به آن پیوسته بودند.
- ۶۳- داریوش در زمینه ی نظامی و نوسازی سپاه چه اقدامات مهمی انجام داد؟ ۱- نیروی ویژه ی ده هزار نفری به نام سپاه جاویدان تشکیل داد. ۲- تأسیس نیروی دریایی
- ۶۴- چرا به سپاه ده هزار نفری داریوش، جاویدان می گفتند؟ این نیروی نظامی به این سبب این اسم را گرفته بود که هیچ گاه از شمار آنها کم نمی شد. هرگاه سرباز یا فرماندهی بازنشسته یا کشته می شد، به شتاب فرد جدیدی جایگزین او می شد.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

- ۶۵- اعضای سپاه ده هزار نفری داریوش از میان چه کسانی انتخاب می شدند؟ آن، از میان جوانان برومند پارسی انتخاب می شدند و تحت آموزش های ویژه قرار می گرفتند.
- ۶۶- سپاه هخامنشی به چند دسته تقسیم می شد؟ سواره نظام و پیاده نظام
- ۶۷- سلاح اصلی سواره نظام پارسیان چه بود؟ نیزه .
- ۶۸- به تدبیر داریوش یکم، پایگاه های دریایی در کجا به وجود آمدند؟ چندین پایگاه دریایی در خلیج فارس، دریای سرخ و دریای مدیترانه به وجود آمد.
- ۶۹- دریانوردان کدام ملل در نیروی دریایی هخامنشیان خدمت می کردند؟ دریانوردان ملل مختلف تابع امپراتوری، از جمله فنیقی ها، سوری ها، مصری ها، قبرسی ها و مردمان آسیای صغیر در نیروی دریایی هخامنشیان خدمت می کردند.
- ۷۰- فرمانده ناوهای جنگی هخامنشیان بر عهده که بود؟ پارسیان و مادی ها .
- ۷۱- اشکانیان به کدام گروه سپاه اهمیت فراوان می دادند؟ به نیروی سواره نظام
- ۷۲- اساس تشکیلات نظامی اشکانیان چه بود؟ سواره نظام چابکی بود که در هنگام سواری تیراندازی می کرد و باعث از هم پاشیدن لشکر دشمن می شد.
- ۷۳- مهم ترین جنگ افزارهای سواره نظام اشکانی چه بود؟ تیر و کمان و نیزه بود.
- ۷۴- دلیل توانمندی سواره نظام اشکانی چه بود؟ پیشینه ی صحراگردی شان بود که به آنان این توانایی را داده بود.
- ۷۵- سواره نظام سنگین اسلحه اشکانیان مجهز به چه بود؟ به زره و کلاه خود بود.
- ۷۶- استفاده از صدای طبل چه کاربردی در حملات اشکانیان داشت؟ استفاده از صدای طبل نیز در آغاز حملات سپاه اشکانی معمولاً وحشت بسیاری در لشکر دشمن ایجاد می کرد و نظم آنها را به هم می ریخت. سورنا سردار معروف اشکانی با همین روش هراس بزرگی در سپاه کراسوس رومی ایجاد کرد و در نبرد حران (۵۳ ق.م.) پیروز شد.
- ۷۷- اصلی ترین بخش سپاه ساسانیان را چه تشکیل می داد و چه ویژگی هایی داشتند؟ سواره نظام سنگین اسلحه ی زره پوش تشکیل می داد که سر تا پای با زره های فلزی پوشیده شده بود و حتی اسب هایشان نیز پوشش زرهی داشتند.
- ۷۸- سواره نظام سنگین اسلحه ی زره پوش ساسانی را چه می گفتند؟ اسواران.
- ۷۹- سواره نظام سبک اسلحه سپاه ساسانی مجهز به چه بودند؟ افراد آن مجهز به کمان بودند.
- ۸۰- اعضای سواره نظام ساسانی از میان چه کسانی برگزیده می شدند؟ از میان جوانان طبقه ی اشراف و نجبا برگزیده می شدند.
- ۸۱- پیاده نظام ساسانی عمدتاً شامل چه کسانی بودند؟ روستاییانی بود که اسلحه و تجهیزات مناسبی نداشتند و به لحاظ نظامی، چندان اهمیتی به آنان داده نمی شد.
- ۸۲- از ابتکارات نظامی ساسانیان چه بود؟ استفاده از فیل در جنگ ها بود.
- ۸۳- ساسانیان از نیروی دریایی در چه زمینه ای استفاده می کردند؟ از نیروی دریایی برای برقراری امنیت و تحکیم سلطه ی خود بر خلیج فارس و دریای عمان و سواحل جنوبی آن استفاده کردند.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایزده

- ۸۴- خسرو انوشیروان با استفاده از نیروی دریایی چه اقدامی انجام داد؟ یمن را از اشغال حبشیان که از سوی امپراتوری روم شرقی (رقیب ساسانیان) حمایت می شدند، نجات داد و باب المندب و خلیج عدن را تحت تسلط خود درآورد.
- ۸۵- به چه مکانی در دوران ساسانی ارتشارتستان گفته می شد؟ مدارس بود که افراد ارتش در آنجا آموزش می دیدند.
- ۸۶- کتابچه های تخصصی که مریان در آموزش سربازان ساسانی از آن ها استفاده می کردند در چه زمینه ای بودند؟ درباره ی آموزش های نظامی از قبیل تشکیلات قشون، فنون جنگ، تیراندازی با کمان، تغذیه ی سپاهیان و مراقبت از اسبان.

درس دوازدهم: جامعه و خانواده

قشرها و طبقات اجتماعی

- ۱- ویژگی های اقوام آریایی مهاجر به ایران را بنویسید؟ از قبیله های گوناگونی تشکیل می شدند که از نظر تبار و زبان، خویشاوند بودند و باورهای دینی مشترکی داشتند.
- ۲- قبایل آریایی پس از استقرار در مناطق مختلف ایران چه نوع جوامعی را به وجود آوردند؟ جوامع شبانی و روستایی .
- ۳- ساختار قبیله ای آریایی ها چگونه بود؟ هر قبیله شامل تعدادی طایفه بود و طایفه نیز خود، به چندین خانواده ی بزرگ تقسیم می شد.
- ۴- تقسیم بندی اجتماعی سه گانه قبایل آریایی را بر پایه ی شغل و پیشه ی افراد بنویسید؟ در این تقسیم بندی، افراد جامعه به سه قشر روحانیان، جنگجویان و کشاورزان و شبانان تقسیم شده بودند.
- ۵- وجود قشرهای سه گانه ی آریایی در آغاز معرف چه بود؟ معرف نوعی تقسیم کار و دسته بندی حرفه ای به شمار می رفت و به نظر نمی رسد که قشری بر قشر دیگر، برتری و امتیاز خیلی خاصی داشته است.
- ۶- چه عواملی موجب ایجاد نابرابری های اقتصادی و اجتماعی و شکل گیری طبقات اجتماعی به معنای واقعی آن در بین قبایل آریایی شد؟ پس از آنکه اقوام آریایی حکومت تشکیل دادند، سرزمین های مختلف را فتح کردند و به تدریج افراد و خاندان هایی که اداره ی حکومت را بر عهده داشتند، به ثروت بیشتر و منزلت بالاتری دست یافتند. تمرکز قدرت و ثروت در نزد عده ای خاص، موجب ایجاد نابرابری های اقتصادی و اجتماعی و شکل گیری طبقات اجتماعی به معنای واقعی آن شد.
- ۷- ایجاد نابرابری های اقتصادی و اجتماعی و شکل گیری طبقات اجتماعی بین قبایل آریایی از چه زمانی آغاز شد؟ مادها.
- ۸- چرا در زمان هخامنشیان نابرابری های اجتماعی و اقتصادی میان گروه حاکم و مردم عادی افزایش یافت؟ به دلیل افزایش فتوحات و توسعه ی تشکیلات حکومتی.
- ۹- چگونه در زمان هخامنشیان طبقه ای از اشراف و بزرگان شکل گرفت؟ در دوران هخامنشیان، اعضای خاندان های بزرگ که خانواده ی شاهی در رأس آنها قرار داشت، از طرف پادشاه به سمت حکومت شهری ها، فرماندهی ارتش و سایر مناصب مهم حکومتی منصوب گردیدند. آنان دارایی های هنگفتی کسب کردند و صاحب زمین های وسیعی، به ویژه در مناطق مفتوحه شدند.
- ۱۰- چرا در زمان هخامنشیان قشر جنگجویان نسبت به دو قشر دیگر (روحانیان و کشاورزان و شبانان)، در جایگاه بالاتری قرار گرفت؟ به دلیل اهمیت فتوحات نظامی.
- ۱۱- به طور کلی جامعه ی ایران در دوران اشکانیان شامل چه گروه هایی بود؟ شامل گروه حاکم و توده های مردم عادی بود.

مجموعه پرسش‌ها و پاسخ‌های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

- اعضای گروه حاکم در دوران اشکانیان، به چند دسته تقسیم می شدند؟ به دو دسته: ۱- در مرتبه ی اول اعضای خاندان های شاهی و دیگر خاندان های قدرتمند قدیمی بودند ۲- توده ی مردم شامل کشاورزان، شبانان، صاحبان حرف و صنایع و بازرگانان بودند.
- ۱۲- در دوران اشکانیان اعضای خاندان های شاهی و خاندان های قدرتمند قدیمی چه مناصبی را در اختیار داشتند؟ مهم ترین منصب های سیاسی و نظامی مانند حکومت مناطق مختلف کشور و فرماندهی سپاه و عضویت در مجلس آن زمان را در اختیار داشتند.
- ۱۳- در دوران اشکانیان چه عاملی موجب گردآمدن شمار چشمگیری از اسیران جنگی شده بود؟ جنگ های پیاپی با دشمنان خارجی
- ۱۴- در دوران اشکانیان اسیران جنگی در چه فعالیت هایی به کار گرفته می شدند؟ در فعالیت های کشاورزی، ساختمان سازی، معادن شاهی و خدمات خانگی به کار گرفته می شدند.
- ۱۵- نظام طبقاتی جامعه ی ایران در عصر ساسانی تحت تأثیر چه عواملی گسترش یافت و تثبیت شد؟ عامل اول، تأسیس حکومت مرکزی قدرتمندی بود که خاندان ساسانی با توسعه ی تشکیلات اداری و دیوانی به وجود آوردند. عامل دوم، رسمیت یافتن دین زرتشتی و افزایش نفوذ و اختیارات موبدان بود.
- ۱۶- توسعه ی تشکیلات اداری و دیوانی در دوره ی ساسانیان باعث افزوده شدن کدام قشر به طبقه ی حاکم شد؟ دبیران.
- ۱۷- نظام طبقاتی عصر ساسانی بر چه پایه هایی استوار بود؟ بر اصالت نسب و خون استوار بود. اشراف و بزرگان نسب و خون خود را برتر از نسب و خون مردم عادی می دانستند و برخورداری از امتیازات ویژه را حق مسلم خویش می شمردند.
- ۱۸- تحریک اجتماعی و ارتقا طبقاتی در دوره ی ساسانی چگونه بود؟ در چنین جامعه ای، تحریک اجتماعی و رفتن از طبقه ای به طبقه دیگر، ممنوع و یا دست کم، بسیار دشوار بود.
- ۱۹- نظام اجتماعی ایران در دوره ی ساسانیان چه ویژگی هایی داشت؟ در این دوره نابرابری های اجتماعی و اقتصادی میان طبقه ی حاکم یعنی خاندان ساسانی و اشرافیت سیاسی، نظامی و دینی وابسته به آن از یک سو و توده ی مردم عادی از سوی دیگر افزایش یافت. طبقه ی فرادست و حاکم، در مقایسه با گذشته، گسترش چشمگیری یافت و در درون خود دارای مراتب و درجات متفاوت گردید.
- ۲۰- اعضای طبقه فرا دست و حاکم در دوره ساسانیان دارای چه امتیازاتی بودند؟ صاحب مشاغل و مناصب عالی رتبه ی کشوری و لشکری و دارای زمین های فراوان بودند. اشراف زادگان فقط به امور جنگی، دیوانی، ورزش های رزمی، شکار و بزم می پرداختند و معمولاً دیگر فعالیت ها را دور از شأن و مقام خویش می دانستند. زنان این طبقه با نوع لباس و زیورآلات، از دیگر زنان متمایز بودند.
- ۲۱- اعضای طبقه ی فرودست یا عامه ی مردم در دوره ی ساسانیان به چه مشاغلی مشغول بودند؟ به طور موروثی به فعالیت های تولیدی و خدماتی مانند کشاورزی، دامداری، پیشه وری، تجارت و امثال آن مشغول بودند و بار سنگین مالیات های گوناگون را بر دوش می کشیدند.
- ۲۲- چرا در دوران ساسانیان، موبدان زرتشتی، مدافع نابرابری های اجتماعی و امتیازات طبقه ی حاکم بودند؟ آنان چنین وانمود می کردند که این تفاوت ها و تمایزها برای حفظ نظم و ثبات کشور لازم است و رفتن از طبقه ای به طبقه ی دیگر موجب فاسد شدن جامعه می شود.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

- ۲۳- جنبش مزدک چه پیامدهایی در جامعه ی ساسانی برجای گذاشت؟ این جنبش، پایه های نظام طبقاتی ساسانی را به شدت لرزاند.
- ۲۴- کدام پادشاه ساسانی به اصلاح امور اجتماعی و اقتصادی ناشی از جنبش مزدک پرداخت؟ خسرو انوشیروان.
- ۲۵- نتایج اقدامات خسرو انوشیروان برای اصلاح امور اجتماعی و اقتصادی ناشی از جنبش مزدک چه بود؟ در نتیجه ی این اقدامات، قدرت و نفوذ اشراف و نجبای درجه ی اول کاهش یافت و بر قدرت و نفوذ اشراف و نجبای درجه ی دوم افزوده شد.

خانواده

- ۲۶- هسته ی اصلی جامعه ی آریایی نخستین چه بود؟ خانواده.
- ۲۷- ویژگی های خانواده های آریایی های نخستین چه بود؟ ۱- در آغاز، بسیار گسترده بود و شامل پدر و مادر، فرزندان و نوادگان، برادران و خواهران، عروسان و دامادان، عموزادگان و عمه زادگان، دایی زادگان و خاله زادگان و بستگان دیگری شد. ۲- در این خانواده، سلطه ی پدر بر اعضای آن، نامحدود بود. ۳- پدر هم قاضی و هم مجری آداب و رسوم دینی و نگهدارنده آتش خانه به حساب می آمد. ۴- مادر اگرچه اختیاراتی در حد اندازه ی پدر نداشت، اما بانوی خانه محسوب می شد و مورد احترام همه بود. ۵- در خانواده ی کهن ایرانی، ازدواج درون گروهی بود و اعضای خانواده تحت نظارت پدر، با یکدیگر پیمان ازدواج می بستند. ۶- اقتصاد خانواده هم به صورت معیشتی بود و دسترنج تمام افراد خانواده برای رفع نیازمندی های مشترک مصرف می شد. ۷- دارایی های خانواده که در اختیار پدر قرار داشت، قابل تقسیم و یا انتقال نبود و پس از مرگ او در اختیار پسر ارشد به عنوان رئیس جدید خانواده قرار می گرفت.
- ۲۸- خانواده ی گسترده تا چه زمانی تداوم داشت؟ هخامنشی.
- ۲۹- چرا خانواده آریایی پس از عهد هخامنشی کوچک تر و محدود شد؟ پس از آن تحت تأثیر عوامل اقتصادی و اجتماعی، به تدریج کوچک تر و محدودتر شد. همچنین با گسترش شهرها، مخصوصاً در دوره ی ساسانیان، بخشی از خانواده های روستایی به شهر مهاجرت کردند و در پیشه های گوناگونی اشتغال یافتند. بدین گونه خانواده ی بزرگ با املاک و دارایی های مشترک، به تدریج به خانواده های کوچک تر با اموال مستقل تجزیه شد.
- ۳۰- چگونه اختیارات و قدرت پدر در خانواده ی آریایی کاهش یافت؟ با توسعه ی تشکیلات حکومتی و گسترش قشرهای اجتماعی، دامنه ی اختیارات و قدرت پدر در خانواده کاهش یافت. برای نمونه، تشکیلات قضایی و قشر روحانیان، بخشی از اختیارات پدر مانند قضاوت و اجرای مراسم و تشریفات دینی را بر عهده گرفتند.

www.my-dars.ir

زن

- ۳۱- جایگاه و حقوق زنان به عنوان نیمی از جامعه در دوران باستان، تحت تأثیر چه بود؟ تحت تأثیر آموزه های دین زرتشتی و فرهنگ عمومی قرار داشت.
- ۳۲- براساس اوستا جایگاه زن در ایران باستان چگونه بود؟ در قسمت هایی از کتاب اوستا که منسوب به زرتشت است، تفاوت چندانی میان مرد و زن وجود ندارد و شعار اصلی زرتشت یعنی گفتار نیک، کردار نیک و پندار نیک به یکسان برای زنان و مردان توصیه شده است. تنها در بخش هایی از اوستا که احتمالاً در زمان ساسانیان توسط موبدان تدوین شده، موقعیت اجتماعی زن پایین تر از مرد قرار می گیرد.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهرا ن زنگنه سرگروه تاریخ ایزده

۳۳- دو خصلت و ویژگی زن خوب در آیین زرتشتی چیست؟ پارسایی و عفت.

۳۴- لوح های گلی کشف شده از تخت جمشید بیانگر چه مسائلی در مورد زنان دوره ی هخامنشی است؟ بیانگر آن است که در زمان هخامنشیان، زن و مرد در کنار هم و با حقوقی برابر کار می کردند. تعدادی از کارکنان کارگاه های شاهی را زنان تشکیل می دادند و حتی مدیریت برخی از این کارگاه ها را بر عهده داشته اند و مردان، زیر دست آنان کار می کردند.

۳۵- کدام یک از زنان در دوره ی ساسانی بر تخت سلطنت نشستند؟ تنی چند از زنان خاندان شاهی مانند همسر یزگرد دوم و دو دختر خسرو پرویز به نام های پوران دُخت و آزر میدُخت بر تخت سلطنت نشستند.

۳۶- در آثار و متون دینی و حقوقی مربوط به دوره ی ساسانی و قرون نخستین اسلامی، چه مطالب و گزارش هایی در مورد حقوق اجتماعی و اقتصادی زنان آمده است؟ از جمله اینکه، زن حق مالکیت و فعالیت اقتصادی داشت و می توانست درآمد کسب کند و در اموال همسر خود شریک باشد. همچنین زن می توانست در دادگاه به سود خود اقامه ی دعوا کند.

جشن و سوگواری

۳۷- جشن های برگزار شده در ایران باستان ریشه در چه داشت؟ این جشن ها پیوند تنگاتنگی با باورهای دینی و زندگی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مردم ایران، به ویژه فعالیت های کشاورزی داشت.

۳۸- ویژگی برجسته ی جشن های باستانی چه بود؟ عبادت و شکرگزاری به درگاه خداوند بزرگ بود.

۳۹- مشهورترین جشن های ایران باستان را نام ببرید؟ گاهنبارها، نوروز، مهرگان و سده.

۴۰- جشن های گاهنبارها چه بود؟ عبارت بودند از شش جشن که به شکرانه ی آفریده شدن عناصر اصلی خلقت: آسمان، آب، زمین، گیاه، جانوران و انسان، در شش وقت معین از ماه های سال برگزار می شد.

۴۱- جشن نوروز به چه کسی نسبت داده می شود؟ به جمشید، نخستین پادشاه افسانه ای ایران نسبت داده می شود.

۴۲- برگزاری جشن های گوناگون در ایران باستان چه پیامدهای مثبتی برای مردم داشت؟ فرصتی برای مردم بود که ضمن شادی، تفریح و معاشرت با یکدیگر، وفاداری خود را به پادشاه ابراز کنند.

۴۳- جشن ها ایران باستان چه تاثیری بر جامعه داشت؟ تأثیر بسزایی بر اتحاد و انسجام ایرانیان در طول تاریخ داشته و عامل مؤثری در تقویت هویت جمعی آنان بوده است.

۴۴- در مراسم سوگواری در گذشتگان در ایران باستان، چه کارهایی صورت می گرفت؟ ضمن خواندن دعا، نیکی های شخص از دنیا رفته را یادآوری می کردند.

۴۵- چرا ایرانیان در برخی از جشن ها، مراسم ویژه ای را برای آرامش ارواح پدران و مادرانشان انجام می دادند؟ جهت احترام خاصی که برای ارواح پدران و مادرانشان قائل بودند.

۴۶- ایرانیان باستان برای احترام به ارواح پدران و مادرانشان چه کاری انجام می دادند؟ در برخی جشن ها مراسم ویژه ای را برای آرامش ارواح پدران و مادرانشان انجام می دادند.

کشاورزی و دامداری

- ۱- منابع مهم درآمد سلسله های حکومتی ایران چه بود؟ مالیات های بخش کشاورزی.
- ۲- اقوام و طایفه های صحراگرد و دامدار آریایی چگونه به یک جانشینی و کشاورزی روی آوردند؟ آنان در نتیجه ی تماس و همزیستی با بومیان ایران و همسایگان خود در بین النهرین، کم کم با شیوه ی زندگی روستایی و شهری آشنا شدند و به یک جانشینی و کشاورزی روی آوردند.
- ۳- آموزه های زرتشت چه تاثیری بر انتقال تدریجی آریاییان از زندگی شبانی به زندگی مبتنی بر کشاورزی داشت؟ با تشویق مردم به کشت و کار.
- ۴- اساس زندگی اقتصادی ایرانیان در عصر باستان چه بود؟ کشاورزی.
- ۵- عمده ی جمعیت ایران در دوره ی باستان را چه کسانی تشکیل می دادند؟ روستاییان.
- ۶- مهم ترین محصولات کشاورزی در ایران باستان چه بود؟ عبارت بودند از جو، گندم، برنج، میوه و سبزی که به صورت دیم و آبی کشت می شدند.
- ۷- کشاورزان در دوره ی باستان چگونه زمین ها و باغ ها را آبیاری می کردند؟ با استفاده از آب رودخانه ها، چشمه ها و قنات ها.
- ۸- روستاییان ایران باستان در کنار فعالیت های کشاورزی به چه کار دیگری می پرداختند؟ معمولاً تعدادی دام، شامل گوسفند، بز، گاو، اسب و شتر پرورش می دادند.
- ۹- در ایران باستان بیشتر زمین های کشاورزی و حتی گله های دام، متعلق به چه کسانی بود و چگونه این زمین ها را اداره می کردند؟ متعلق به شاه، خاندان شاهی، مقام های حکومتی، اشراف، روحانیان بزرگ و متولیان معبدها و یا آتشکده ها بود. آنان از طریق نمایندگان خود، املاکشان را اداره می کردند و یا اجاره می دادند.
- ۱۰- شاهان هخامنشی به منظور تشویق و توسعه ی کشاورزی چه اقداماتی انجام دادند؟۱- افرادی را که اقدام به آبادانی زمین های بایر می نمودند تا پنج نسل، از پرداخت مالیات معاف می کردند. ۲- از دیگر اقدام های مهم هخامنشیان برای توسعه ی کشاورزی، کندن قنات، احداث بند و سد بر روی رودها و حفر نهرهای انتقال آب در سرتاسر قلمرو خود بود.
- ۱۱- کندن قنات، از ابتکارات چه کسانی می باشد؟ ایرانیان باستان.
- ۱۲- هدف ایرانیان باستان از کندن قنات چه بود؟ برای تأمین آب در نواحی خشک و کم باران بود.
- ۱۳- احداث و نگهداری قنات ها، سدها و آبراه ها برعهده ی چه کسانی بود؟ حاکمان و مالکان بزرگ.
- ۱۴- در دوره ی ساسانی به رئیس روستاییان و کشاورزان چه می گفتند؟ واستریوشان سالار.
- ۱۵- وظیفه ی واستریوشان سالار چه بود؟ او علاوه بر مسئولیت گردآوری مالیات های بخش کشاورزی، برای توسعه و ترویج آبادانی و کشت و کار نیز کوشش می کرد.
- ۱۶- هدف دولت ساسانیان از ایجاد سدها و آب بندهای متعدد بر رودها به خصوص رودهای دجله، فرات و کارون چه بود؟ آبیاری زمین های کشاورزی.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

۱۷- در دوره ی ساسانی، کشاورزی در کدام مناطق توسعه ی زیادی پیدا کرد؟ در زمین های حاصلخیز بین النهرین (آسیستان/سواد)، خوزستان و سیستان.

۱۸- مالیات و اجاره بهای کشتزارهای کدام منطقه منبع درآمد هنگفتی برای ساسانیان به حساب می آمد؟ آسیستان.

۱۹- چه عاملی در اواخر دوره ی ساسانیان ضربه ی سنگینی بر اقتصاد آنان وارد کرد؟ طغیان رودخانه های دجله و فرات و خراب شدن آب بندها و سدها.

۲۰- گسترش راه ها و توسعه ی تجارت در عصر باستان چه تاثیری بر کشاورزی داشت؟ کشت گونه های جدیدی از گیاهان و درختان در سرتاسر قلمرو پهناور سلسله های ایران، معمول گردید. همچنین در آن عصر، گونه هایی از گیاهان و درختان از ایران به اروپا و چین رفت، و یا از آنجاها به ایران آمد.

راه ها و حمل و نقل

۲۱- راه ها و وسایل حمل و نقل از چه نظر اهمیت فوق العاده دارند؟ از نظر سیاسی و نظامی و اقتصادی و مخصوصا تجاری.

۲۲- ایجاد شبکه ی وسیعی از جاده ها در دوره ی هخامنشیان موجب چه شد؟ مراکز اصلی حکومت را به یکدیگر و همچنین به کشورهای همسایه وصل می کرد.

۲۳- مهم ترین جاده ای که در دوره ی هخامنشیان ساخته شد، چه بود؟ جاده ی شاهی بود که به فرمان داریوش بزرگ احداث گردید.

۲۴- ویژگی های جاده شاهی در دوره ی هخامنشی چه بود؟ این جاده به طول بیش از ۲۴۰۰ کیلومتر، شوش، یکی از پایتخت های هخامنشی را به شهر سارد در آسیای صغیر متصل می کرد. به گفته ی هرودت در طول جاده ی شاهی، به فاصله ی هر ۲۵ یا ۳۰ کیلومتر، ایستگاه هایی با امکانات فراوان برای مسافران و کاروان ها ایجاد شده بود.

۲۵- فنون و مهارت های جاده سازی در دوره ی هخامنشی چه پیشرفتی کرد؟ در جاهایی که زمین سست یا باتلاقی بود، جاده را سنگ فرش می کردند. جاده ها در آن زمان به گونه ای ساخته می شدند که از آب ها به آسانی بتوانند در آنها حرکت کنند.

۲۶- چه حیوانات و وسایلی در دوره ی هخامنشی در حمل و نقل، مورد استفاده قرار می گرفتند؟ اسب، الاغ و شتر. همچنین از ارابه و گاری های دو چرخ و چهار چرخ که توسط اسب کشیده می شدند، بهره ی فراوان می بردند.

۲۷- داریوش بزرگ چه کسی را مأمور کشف مسیرهای آبی کرد؟ اسکیلان.

۲۸- نتیجه مأموریت اسکیلان چه بود؟ وی مسیر رود سند را تا اقیانوس هند ادامه داد و سپس با عبور از دریای سرخ به مصر رسید. در نتیجه ی این سفر، برای نخستین بار مسیر دریایی میان هند و مصر شناسایی شد.

۲۹- اقدامات مهم و مدبرانه ی داریوش در زمینه ی توسعه ی راه های دریایی چه بود، توضیح دهید؟ اتصال دریای سرخ به رود نیل بود. او هنگام سفر به مصر دستور داد با حفر آبراهه ای (کانالی)، دریای سرخ به رود نیل متصل گردد تا امکان تردد کشتی ها میان این رود و دریا فراهم آید.

۳۰- در دوران فرمانروایی هخامنشیان چه تحولی در زمینه ی دریانوردی صورت گرفت؟ دریانوردی و حمل و نقل دریایی به طور چشمگیری رونق گرفت. بنادر، توسعه پیدا کردند و بندرهای جدیدی بنا گردید. همچنین در آن زمان، کشتی هایی با ظرفیت حمل چند صد تن کالا، ساخته شد.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایزده

۳۱- در دوران فرمانروایی اشکانیان و ساسانیان در زمینه ی راه ها و حمل نقل چه اقداماتی صورت گرفت؟ راه ها و وسایل ارتباطی، از اهمیت فوق العاده ای برخوردار بودند و توجه زیادی به نگهداری و امنیت جاده ها صورت می گرفت. در این دوران، همانند زمان هخامنشیان، چاپارخانه ها همچنان دایر بودند؛ کاروانسراهای جدیدی در مسیر راه ها ساخته شد و چاه ها و قنات هایی برای تأمین آب آنها، حفر گردید.

۳۲- بقایای کاروان سراها و پل های برجا مانده از دوره ی ساسانی نشان دهنده ی چیست؟ نشان می دهد که در آن زمان، توجه خاصی به بازسازی و توسعه ی جاده ها می شده است.

۳۳- در دوران ساسانیان، در زمینه ی دریانوردی و کشتی رانی چه اقداماتی صورت گرفت؟ به دستور پادشاهان ساسانی، بنادر و اسکله های متعددی به خصوص در خلیج فارس و دریای عمان ساخته شد و کشتی ها و دریانوردان ایرانی حضور چشمگیری در دریاها و اقیانوس ها داشتند.

۳۴- به گفته ی مورخان، اهالی کدام یک از بنادر خلیج فارس در دریانوردی و صیادی مهارت زیادی داشتند؟ سیراف.

۳۵- نقش و اهمیت راه ها در دوره باستان چه بود؟ ۱- امکان جا به جایی کالاها و مسافران را فراهم می آوردند ۲- در انتقال اندیشه ها و فرهنگ ها نیز نقش مهمی داشتند ۳- از طریق مسیرهای ارتباطی زمینی و دریایی بود که فرهنگ، هنر و معماری اقوام و جوامع عهد باستان در بخش های وسیعی از جهان آن روزگار بر یکدیگر تأثیر گذاشتند. ۴- بسیاری از آیین ها و دین های باستانی، از طریق جاده ها، از شرق به غرب عالم و یا بالعکس راه یافتند.

پول، اوزان و مقیاس ها

۳۶- تا زمان داریوش بزرگ وضعیت پول در بیشتر نواحی تحت فرمان حکومت هخامنشی چگونه بود؟ سکه (پول) رواج چندانی نداشت و مبادله ی کالا به صورت پایاپای انجام می گرفت. حقوق و دستمزدها نیز به صورت کالا پرداخت می شد. سکه های طلا و نقره بیشتر در مناطقی مثل بابل، لیدی و شهرهای فنیقی نشین سواحل شرقی دریای مدیترانه رایج بود.

۳۷- داریوش در زمینه ی ضرب سکه چه اقدامی انجام داد؟ سکه هایی با وزن و عیار مشخص ضرب کرد که در سراسر قلمرو هخامنشیان و حتی فراتر از آن اعتبار داشت.

۳۸- سکه ی طلائی داریوش چه نام داشت؟ دریک.

۳۹- ضرب سکه طلا در انحصار چه کسی بود؟ ضرب سکه ی طلا در انحصار شاهان بود و شهری ها (ساتراپ ها) با اجازه ی پادشاه می توانستند سکه ی نقره ضرب کنند.

۴۰- نظام پولی که داریوش هخامنشی ایجاد کرد چه نتیجه ای داشت؟ معیاری برای ارزش گذاری کالاها و خدمات در نواحی مختلف پادشاهی هخامنشی شد و عامل مهمی در بسط و گسترش تجارت داخلی و خارجی بود.

۴۱- وضعیت پول در دوران اشکانیان و ساسانیان چگونه بود؟ کاربرد پول به خصوص در شهرها گسترش یافت و سکه های نقره ای و مسی در مبادلات تجاری در منطقه ی وسیعی به جریان افتاد.

۴۲- هخامنشیان واحدهای وزن و اندازه گیری کدام دولت را حفظ کردند؟ ایلامیان.

۴۳- به دستور کدام پادشاه، واحدهای وزن و اندازه گیری مشخصی برای شهرسازی هخامنشی تعیین شد؟ داریوش بزرگ.

مجموعه پرسش‌ها و پاسخ‌های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

۴۴- چرا پیمانانه یا کیل در زندگی اقتصادی دوران هخامنشی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود؟ چون در آن روزگار میزان و مقدار مواد خوراکی را به جای وزن کردن، با پیمانانه تعیین می‌کردند.

صنعت و تجارت

۴۵- حکومت هخامنشی چگونه کمک شایانی به رونق اقتصادی و توسعه‌ی صنعت کرد؟ با یکپارچه ساختن سرزمین‌های ثروتمند و متمدنی که مردمان آنها دارای تجربیات فراوانی در تولید کالاهای مختلف بودند.

۴۶- آثار و اشیای برجای مانده از دوره‌ی هخامنشی، بیانگر پیشرفت چه صنایعی می‌باشد؟ صنایع فلزکاری، سفالگری و بافندگی.

۴۷- محتوای لوح‌های گلی کشف شده از خزانه‌ی تخت جمشید، چه مسائلی را در زمینه صنعت معلوم می‌سازد؟ معلوم می‌شود که در زمان هخامنشیان، کارگاه‌هایی وجود داشته که متعلق به شاه بودند و اشیای و مواد خوراکی مورد نیاز کاخ شاهی را تولید می‌کردند. استادکاران و صنعتگرانی از سرتاسر قلمرو پهناور هخامنشی در این کارگاه‌ها مشغول به کار بودند.

۴۸- وضعیت صنعت در دوره‌ی سلوکیان، اشکانیان و ساسانیان چگونه بود؟ شواهد و مدارک تاریخی، دلالت بر رونق نسبی تولیدات صنعتی و کارگاهی در دوران سلوکیان و مخصوصاً اشکانیان دارد. در دوران فرمانروایی ساسانیان، همگام با توسعه‌ی شهرنشینی، صنعت نیز رشد کرد و کیفیت کالاهای تولیدی بهتر شد.

۴۹- کدام صنعت در دوره‌ی ساسانی ترقی شایانی کرد؟ صنعت بافندگی به خصوص بافت پارچه‌های ابریشمی.

۵۰- حکومت ساسانی در زمینه‌ی تولید ابریشم چه اقداماتی انجام داد؟ با در اختیار گرفتن واردات ابریشم خام از چین و کوچاندن بافندگان ماهر از قلمرو روم در شام (سوریه) به ایران، کارگاه‌های بافندگی متعددی را در شوش، جندی شاپور (گندی شاپور) و شوشتر ایجاد کرد. این کارگاه‌ها نوعی از پارچه‌های زربافت و ابریشمی را تولید می‌کردند که در جهان آن روز شهرت و مشتریان فراوان داشتند.

۵۱- در دوره‌ی ساسانی کارگاه‌های بافندگی متعلق به حکومت، چه کاری انجام می‌دادند؟ کالاهای مورد نیاز شاه، دربار، سپاه و تشکیلات اداری را تأمین می‌کردند.

۵۲- از چه زمانی تجارت داخلی و خارجی در ایران باستان توسعه پیدا کرد؟ پس از شکل‌گیری حکومتی قدرتمند توسط اقوام آریایی در ایران، به خصوص در پی روی کار آمدن شهریار هخامنشیان.

۵۳- پیدا شدن سکه‌های هخامنشی و مصنوعات نواحی تابعه‌ی این سلسله در سواحل رودهای دانوب و رُن در مرکز اروپا و سیلان در جنوب آسیا، نشان دهنده‌ی چیست؟ نشان‌هایی از برقراری روابط بازرگانی با سرزمین‌های دور است.

۵۴- کدام شهر در قلب پادشاهی هخامنشی، مرکز تجاری مهمی به شمار می‌رفت؟ بابل.

۵۵- بنادر کدام دریاها، مراکز اصلی تجارت دریایی دوره هخامنشی محسوب می‌شدند؟ بنادر خلیج فارس و نیز بنادر واقع در سواحل شرقی دریای مدیترانه.

۵۶- تجارت در عهد هخامنشیان شامل چه کالاهایی بود؟ شامل انواع مختلفی از مواد اولیه مانند فلزات و چوب، محصولات کشاورزی و دامی و تولیدات صنعتی می‌شد. بخش قابل توجهی از کالاهای تجاری را اجناس مورد نیاز مردم مانند اثاث منزل، ظروف آشپزخانه و مواد خوراکی تشکیل می‌داد.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایزده

- ۵۷- وضعیت تجارت در دوران حکومت سلوکیان چگونه بود؟ رونق گذشته را نداشت، از حجم مبادله ی کالاهای ارزان قیمت کاسته شد و در عوض اشیای تجملی، جای آنها را گرفت.
- ۵۸- چرا با به قدرت رسیدن اشکانیان، بار دیگر جریان داد و ستد به خصوص بازرگانی خارجی رونق اساسی گرفت؟ عامل مهم این رونق، برقراری روابط سیاسی و تجاری میان ایران و چین، و در پی آن گشایش جاده ی معروف ابریشم بود.
- ۵۹- نقش ایران در دوره ی اشکانیان در تجارت جهان باستان چه بود؟ ایران در آن دوره به عنوان واسطه ی تجاری بزرگ، میان چین و هند از یک سو، و اروپا از سوی دیگر عمل می کرد.
- ۶۰- چرا در زمان اشکانیان درآمد هنگفتی از حقوق گمرکی، عوارض حمل و نقل و راهداری، نصیب آنان می شد؟ زیرا در زمان اشکانیان، ابریشم چین و ادویه ی هندوستان مشتریان زیادی در قلمرو روم داشت.
- ۶۱- وضعیت تجارت در دوران ساسانیان چگونه بود؟ در دوران فرمانروایی ساسانیان، تجارت در مسیرهای زمینی و دریایی گسترش چشمگیری پیدا کرد و بازرگانان ایرانی در مناطق وسیعی از جهان آن روزگار، از چین تا شرق آفریقا و مرکز اروپا، مشغول داد و ستد بودند.

درآمدها و مخارج

- ۶۲- حکومت ها برای اداره ی قلمرو، حفظ قدرت و تأمین هزینه های گوناگون نیازمند چه بودند؟ همواره نیازمند منابع درآمد پایدار و مطمئنی بودند و در واقع اقتدار و استواری حکومت ها بستگی به منابع مالی و موجودی خزانه ی آنها داشت.
- ۶۳- به طور کلی عمده ترین منابع درآمد حکومت در ایران باستان چه بود؟ عبارت بود از: انواع مالیات ها، شامل مالیات کشاورزی و دام، مالیات پیشه وران و مالیات سرانه؛ عوارض گمرکی، حمل و نقل و راهداری و حق بهره برداری از معادن و جنگل ها.
- ۶۴- وضعیت اقتصاد و معیشت ایران در دوران باستان همواره تحت تأثیر چه عواملی قرار داشت؟ عوامل سیاسی، مدیریتی و اقلیمی .
- ۶۵- وضعیت اقتصادی دوره باستان در زمان صلح و در زمان جنگ و آشوب چگونه می شد؟ در زمان هایی که صلح، آرامش و امنیت حکم فرما بود و زمامدارانی لایق و کاردان حکومت می کردند، فعالیت های اقتصادی، شرایط مطلوبی داشت و مردم با خیال آسوده به کسب و کار می پرداختند و از حداقل امکانات رفاهی و معیشتی برخوردار بودند؛ اما در دورانی که حکومت مرکزی ضعیف و آشوب و ناامنی فراگیر می شد و یا دشمنان خارجی به ایران هجوم می آوردند، اوضاع و شرایط اقتصادی به هم می ریخت و رونق و آبادانی رخت بر می بست.
- ۶۶- چه عواملی بر وضعیت اقتصادی ایران باستان تأثیر منفی می گذاشت؟ عوامل طبیعی و اقلیمی به خصوص خشکسالی، سیل و طغیان رودخانه ها و تخریب سدها.
- ۶۷- چه عواملی موجب رکود و اُفت تولید در ایران باستان می شد؟ بروز بیماری های فراگیر و کشنده ای چون طاعون و وبا موجب مرگ و میر گسترده ی نیروی کار .
- ۶۸- بروز بیماری های فراگیر و کشنده ای چون طاعون و وبا موجب چه می شد؟ موجب مرگ و میر گسترده ی نیروی کار و در نتیجه رکود و اُفت تولید می شد.

باورهای کهن آریایی

- ۱- اعتقادات کهن آریایی‌ها بر اساس اساطیر کهن و مندرجات اوستا و سنگ نوشته‌ها چگونه بود؟ ۱- اقوام آریایی مهاجر به ایران همچون آریایی‌های هند، خدایان متعددی را می‌پرستیدند و آنها را یغ (بخشنده)، اهوره (سرور) و امرتا (بی مرگی) می‌خواندند.
- ۲- آنان برای خشنودی خدایان، حیوانات را قربانی می‌کردند و سرودها و نیایش‌های گوناگونی می‌خواندند. ۳- افرادی با عنوان مُغ، مراسم و تشریفات دینی را اجرا می‌کردند. ۵- اقوام آریایی بر خلاف مردمان ایلام، بین النهرین، یونان و...، برای خدایان خویش معابد باشکوه نمی‌ساختند. ۶- آریاییان همچنین برخی عناصر طبیعی مانند آب، آتش و خاک را مقدس می‌شمردند.
- ۲- مراسم و تشریفات دینی آریاییان را چه کسانی اجرا می‌کردند؟ افرادی به نام مغ.
- ۳- چرا اقوام آریایی بر خلاف مردمان ایلام، بین النهرین، یونان و...، برای خدایان خویش معابد باشکوه نمی‌ساختند؟ آنان اعتقاد داشتند که نفوذ و قدرت خدایانشان محدود به ناحیه و شهر خاصی نمی‌شود، بلکه تمام قلمرو گیتی را در برمی‌گیرد.

زرتشت و تعالیم او

- ۴- کدام پیام آور (پیامبر) در میان ایرانیان باستان ظهور کرد؟ زرتشت.
- ۵- زردتشت در چه زمانی می‌زیست؟ بیشتر پژوهشگران احتمال می‌دهند که زرتشت در قرن‌های هفتم و هشتم پیش از میلاد می‌زیسته است.
- ۶- اساس تعالیم زرتشت بر چه چیزی قرار دارد؟ بر یگانگی و پرستش اهوره مزدا قرار دارد.
- ۷- تعالیم زرتشت را بنویسید؟ ۱- بر پایه‌ی آموزه‌های زرتشت، اهوره مزدا، آفریدگار آسمان‌ها و زمین، خورشید، ماه و ستارگان، آب‌ها و گیاهان، روشنایی و تاریکی است. ۲- هیچ چیز از دایره‌ی قدرت و خواست او بیرون نیست. ۳- مطابق تعالیم زرتشتی، گروهی از موجودات الهی که امشاسپندان یا جاودانان مقدس خوانده می‌شوند اهوره مزدا را در امر آفرینش و اداره‌ی امور جهان یاری می‌کنند. ۴- بر پایه‌ی تعالیم زرتشت، دو نیرو یا مینوی نیک و بد در جهان وجود دارد. آن کس که نیک و خیر را برگزیند، پیرو اهوره مزدا و آن کس که بد و شر را انتخاب کند، پیرو اهریمن شمرده می‌شود. ۵- زرتشت به پیروانش سفارش می‌کرد که مینوی نیک را برگزینند و «پندار نیک»، «گفتار نیک» و «کردار نیک» را سرمشق زندگی خود قرار دهند. ۶- از دیگر آموزه‌های مهم زرتشت، اعتقاد به جهان آخرت و روز واپسین است؛ روزی که درباره‌ی اعمال انسان در جهان، داوری خواهد شد. نیکان به جُرگه‌ی یاران اهوره مزدا خواهند پیوست و بدان به دوزخ افکنده و برده‌ی اهریمن خواهند شد.
- ۸- منظور از امشاسپندان یا جاودانان مقدس در تعالیم زردشت چه کسانی هستند؟ گروهی از موجودات الهی که اهوره مزدا را در امر آفرینش و اداره‌ی امور جهان یاری می‌کنند.
- ۹- منظور از جهان آخرت و روز واپسین در تعالیم زردشت چیست؟ روزی که درباره‌ی اعمال انسان در جهان، داوری خواهد شد. نیکان به جُرگه‌ی یاران اهوره مزدا خواهند پیوست و بدان به دوزخ افکنده و برده‌ی اهریمن خواهند شد.
- ۱۰- زرتشت با کدام یک از آداب نیایش رایج در جامعه‌ی خود مخالف بود؟ با قربانی کردن و کشتار بی رویه‌ی حیوانات به ویژه گاو مخالف بود و برگزارکنندگان آنها را نکوهش کرده است.

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

۱۱- کتاب مقدس ایرانیان باستان و زرتشتیان چه نام دارد؟ اوستا.

۱۲- بر پایه ی داستان های باستانی، نسخه ای از اوستا که در زمان هخامنشیان بر پوست گاو نوشته شده بود چگونه از بین رفت؟ بر اثر آتش سوزی تخت جمشید به دست اسکندر مقدونی از بین رفت.

۱۳- کدام پادشاهان اشکانی اقدام به گردآوری اوستا نمود؟ بلاش یکم.

۱۴- در زمان کدام پادشاه ساسانی، اوستا به خط و زبان اوستایی نگارش یافت؟ شاپور دوم ساسانی.

دین و عقاید ایرانیان باستان از دوران ماد تا ساسانیان

۱۵- دین و اعتقادات مادی ها چه بود؟ شواهدی وجود دارد که نشان می دهد آن ها اهوره مزدا و برخی از خدایان کهن ایرانی همچون میترا را ستایش می کرده اند. روحانیون مادی که مَغ نامیده می شدند، برگزاری آیین های دینی از جمله خواندن نیایش ها و سرودها و رسم قربانی کردن را برعهده داشتند.

۱۶- بعد از آمدن دین زرتشت، مغان چه وضعیتی در جامعه پیدا کردند؟ بعدها که به تدریج دین زرتشتی را پذیرفتند، به پیشوایان دینی جامعه ی زرتشتی تبدیل شدند. آنان نقش مهمی در آمیختن باورهای دینی کهن خود با تعالیم زرتشت داشتند.

۱۷- کدام منابع آگاهی های ارزشمندی درباره ی باورها، آداب و مراسم دینی پارسیان ارائه می کنند؟ سنگ نوشته ها، نوشته های یونانی به ویژه تاریخ هرودت و نیز کاوش های باستان شناسی.

۱۸- نظر پژوهشگران برجسته ی ایرانی و غیرایرانی در خصوص پیروی هخامنشیان از دین زرتشتی چیست؟ اختلاف نظر دارند. عده ای از آنان بر پایه ی برخی از مندرجات سنگ نوشته ها و دیگر شواهد تاریخی، استدلال می کنند که هخامنشیان زرتشتی بوده اند و گروهی دیگر این نظر را قبول ندارند و می گویند، شاهان هخامنشی به باورهای کهن ایرانی اعتقاد داشته اند.

۱۹- با ذکر مثالی بنویسید سیاست مذهبی پادشاهان هخامنشی نسبت به اقوام تحت سلطه ی خود چگونه بود؟ پادشاهان هخامنشی مردم را در پیروی از دین خود آزاد می گذاشتند و فرهنگ و عقاید اقوام تابع حکومت خود را محترم می شمردند. مثلاً رفتار آزاد منشانه ی کوروش بزرگ با مردمان مغلوب، و احترام او به دین و آداب و رسوم این مردمان در آن زمان پدیده ی جدیدی بود. سطرهایی از منشور کوروش، به این مطلب اشاره دارد که او وقتی بابل را بدون خونریزی و غارت فتح کرد، به نیایش و ستایش مردوک، خدای بزرگ بابلیان پرداخت. در حالی که فرمانروایان آن زمان، معمولاً پس از تسخیر شهر یا کشوری، ساکنان آنجا را قتل عام، معابدشان را غارت و به خدایان آنان اهانت می کردند.

۲۰- وضعیت دینی ایران در دوره ی سلوکیان و اوایل اشکانیان چگونه بود؟ اسکندر مقدونی و شاهان سلوکی کوشش بسیار کردند تا زبان، فرهنگ و باورهای یونانی را در ایران ترویج کنند، اما بیشتر ایرانیان بر دین، سنت ها، آداب و رسوم نیاکان خود باقی ماندند. از این رو، در دوران سلوکیان و اشکانیان، علاوه بر اهوره مزدا، خدایان کهن ایرانی همچون مهر و آناهیتا هم ستایش می شدند. برخی از پادشاهان اشکانی به تقلید از یونانیان، معابدی را برای آناهیتا ساختند.

۲۱- وضعیت دین زردشت در دوره ی اشکانی چگونه بود؟ در اواسط دوره ی اشکانیان، دین زرتشتی نفوذ و گسترش چشمگیری یافت و برخی از پادشاهان اشکانی به این دین گرویده و یا از آن پشتیبانی کردند. گفته می شود یکی از شاهان این سلسله به نام بلاش

مجموعه پرسش‌ها و پاسخ‌های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه‌کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایزده

یکم دستور داد متون پراکنده‌ی اوستا گردآوری شود. برخی از شاهان اشکانی تصویر آتشدانی را که نشانه‌ی گرایش آنان به کیش زرتشتی بود، بر روی سکه‌های خود نقش کرده‌اند.

۲۲- در عهد اشکانی ستایش کدام ایزد به قلمرو روم در آسیای صغیر راه یافت؟ ستایش ایزد مهر (میترا).

۲۳- سیاست مذهبی اشکانیان نسبت به اقوام و مردمان تحت سلطه‌ی خود چگونه بود؟ اشکانیان نیز همانند هخامنشیان حامی سیاست آزادی دینی بودند. ایرانیان و دیگر مردمانی که در سرزمین‌های تحت فرمانروایی حکومت اشکانی زندگی می‌کردند، در ستایش خدایان و انجام مراسم دینی خود، آزاد بودند.

۲۴- نتیجه‌ی سیاست آزادی دینی اشکانیان چه بود؟ زمینه‌ی مناسبی را برای همزیستی مسالمت‌آمیز پیروان دین‌ها و عقاید مختلف فراهم آورد. از این رو، یونانی‌تبارانی که در ایران می‌زیستند، بدون هیچ مزاحمتی خدایان خود را می‌پرستیدند.

۲۵- وضعیت ادیان غیر زرتشتی و غیر ایرانی در دوره‌ی اشکانی در ایران چگونه بود؟ یهودیان نیز همچون دوره‌ی هخامنشی، حکومت ایران را پناهگاه مناسبی برای خود می‌شمردند. پیروان دین مسیح هم که در معرض آزار و اذیت حکومت روم قرار داشتند، در قلمرو اشکانیان احساس امنیت و آزادی می‌کردند. آیین بودایی از آیین‌هایی بود که در آن دوره به ایران نفوذ کرد و مبلغان بودایی در سرزمین‌های شرقی حکومت اشکانی به تبلیغ اندیشه و آموزه‌های بودا می‌پرداختند.

۲۶- منابع اخبار و آگاهی‌ها درباره‌ی وضعیت دین در دوره‌ی ساسانی و سیاست دینی ساسانیان چه می‌باشد؟ منابع این اخبار و آگاهی‌ها عبارت‌اند از سنگ‌نوشته‌ها، نقش برجسته‌ها، شواهد باستان‌شناسی، سکه‌ها، کتاب‌های دینی و اندرزنامه‌های زرتشتیان، برخی آثار مورخان مسلمان، یونانی و رومی و نیز شاهنامه‌ی فردوسی.

۲۷- چرا دوره‌ی ساسانیان اهمیت بسزایی در تاریخ دین زرتشتی دارد؟ زیرا حکومت ساسانی، این دین را دین رسمی ایران اعلام کرد.

۲۸- نتایج رسمی شدن دین زرتشت در دوره‌ی ساسانی چه بود؟ با این اقدام، دین و سیاست به هم گره خوردند. از یک سو، پادشاهان ساسانی به پشتیبانی کامل از دین رسمی پرداختند و از سوی دیگر روحانیان زرتشتی، قدرت و حاکمیت پادشاهان ساسانی را تأیید کردند و نفوذ و قدرت روحانیان زرتشتی را به طرز چشمگیری افزایش یافت.

۲۹- در رأس روحانیون زرتشتی چه کسی قرار داشت؟ روحانی برجسته‌ای با عنوان موبدان موبد قرار داشت.

۳۰- پادشاهان ساسانی معمولاً برای چه اموری با موبدان مشورت می‌کردند؟ برای تصمیم‌گیری در مسائل مهم حکومتی.

۳۱- در دوره‌ی ساسانی، سلسله‌مراتب روحانیان زرتشتی پس از موبدان موبد، عهده‌دار چه مسئولیت‌هایی بودند؟ عهده‌دار مسئولیت‌هایی مانند قضاوت و دادرسی، اداره‌ی آتشکده‌ها، اجرای مراسم و آداب مذهبی و تعلیم آموزه‌های زرتشتی بودند.

۳۲- چه عواملی در دوره‌ی ساسانی موجب شد موبدان، اقدام به مکتوب کردن اوستای شفاهی کنند؟ تحولات دینی این عصر، از جمله پیشرفت دین مسیح در قلمرو ساسانی و در گرفتن مباحث اعتقادی میان پیروان ادیان مختلف، باعث شد که موبدان برای اینکه در مقام بحث و جدل، سند و مدرک قابل استنادی در اختیار داشته باشند، اقدام به مکتوب کردن اوستای شفاهی کنند.

۳۳- نقش آتش در دین زرتشتی چه بود؟ در دین زرتشتی، آتش عنصری مقدس بود و زرتشتیان با نیایش در برابر آتش، اهوره مزدا را ستایش می‌کردند. به همین دلیل در دوره‌ی ساسانیان آتشکده‌های بسیاری در شهرها و روستاهای ایران ساخته شد.

مجموعه پرسش‌ها و پاسخ‌های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایزده

- ۳۴- بزرگ‌ترین و شکوهمندترین آتشکده‌های دوره‌ی ساسانی را ذکر کنید؟ ۱- آتشکده‌ی آذربرزین مهر در خراسان، مخصوص کشاورزان ۲- آذرگشنسپ در آذربایجان، ویژه‌ی شاهان ۳- آذرفرنغ در فارس، خاص موبدان.
- ۳۵- در کدام دوره اوستا به زبان پهلوی ترجمه و شرح و تفسیرهایی بر آن نوشته شد؟ در عصر ساسانیان.
- ۳۶- مهم‌ترین و مفصل‌ترین کتاب‌های اعتقادی که براساس تعالیم زرتشت به زبان پهلوی تألیف گردید را نام ببرید؟ ۱- دینکرد که دانشنامه‌ای مشتمل بر عقاید زرتشتی است. ۲- کتاب بُندَهش.
- ۳۷- از چه زمانی در دوره‌ی ساسانی برخی گروه‌های غیر زرتشتی، همچون مانویان و مسیحیان با مسائل و مشکلاتی رو به رو شدند؟ با رسمیت یافتن دین زرتشتی و نیرومند شدن موبدان.
- ۳۸- اعتقادات مانی را بیان کنید؟ مانی با ترکیب آموزه‌هایی از دین‌های زرتشتی، مسیحی و بودایی، آیین جدیدی را عرضه کرد. مانی عقیده داشت که او و پیامبران پیش از وی، آمده‌اند تا روح را که از دنیای نور است، از جهان مادی و تاریکی برهانند و انسان را به رستگاری برسانند.
- ۳۹- مانی از کدام پادشاه ساسانی برای تبلیغ عقاید خود اجازه گرفت؟ شاپور یکم
- ۴۰- مانی و پیروان او برای تفهیم مطالب خود در کتاب‌هایشان، چه شیوه‌ای به کار می‌گرفتند؟ کتاب‌های خود را به زبان‌های مختلف می‌نوشتند و گاه، از نقاشی استفاده می‌کردند.
- ۴۱- مانی عقاید خود را در چه کتابی نوشت؟ در کتابی با عنوان شاپورگان نوشت و به شاپور هدیه کرد.
- ۴۲- برخورد موبدان با مانی چگونه بود؟ موبدان به شدت با آیین مانوی مخالف بودند. آنان پس از شاپور، اقدامات خود را برای نابودی مانی و مانویان تشدید کردند.
- ۴۳- مانی در زمان کدام پادشاه ساسانی اعدام شد؟ در زمان بهرام یکم
- ۴۴- سرنوشت پیروان مانی بعد از مرگ مانی چه شد؟ پیروان او که تحت تعقیب و شکنجه قرار گرفته بودند، به مناطق مرزی امپراتوری ساسانی و یا سرزمین‌های دیگر گریختند.

درس پانزدهم: زبان و آموزش

زبان

- ۱- مردمان چه منطقه‌ای در ایران به زبان ایلامی سخن می‌گفتند؟ مردمان جنوب غربی فلات ایران.
- ۲- در دوران هخامنشی کدام زبان به عنوان زبان دوم نوشتاری از آن استفاده می‌شد؟ زبان ایلامی.
- ۳- تمامی هزاران لوح گلی کشف شده از تخت جمشید، به چه خط و زبانی می‌باشند؟ به خط و زبان ایلامی.
- ۴- زبان‌ها و گویش‌های گوناگونی که پس از استقرار تدریجی آریایی‌ها در ایران متداول شد از سوی زبان‌شناسان چه نامیده شدند؟ زبان‌های ایرانی.
- ۵- منظور از زبان‌های ایرانی چیست؟ شاخه‌ای از گروه زبان‌های هند و ایرانی به شمار می‌روند که اقوام هندی و ایرانی، پیش از جدا شدن از یکدیگر و سکونت در هند و ایران، با آن تکلم می‌کردند.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

- ۶- شاخه ی زبان های هند و ایرانی، زیر شاخه ی کدام گروه زبانی می باشد؟ گروه بزرگ هند و اروپایی.
- ۷- زبان شناسان مراحل تغییر و تحول زبان های ایرانی را از آغاز تا کنون به چند دوره تقسیم کرده اند؟ به سه دوره ی زبان های کهن، میانه و نو تقسیم کرده اند.
- ۸- زبان های کهن ایرانی در چه محدوده ی زمانی در مناطق مختلف فلات ایران رواج داشتند؟ از قدیمی ترین زمان تا پایان هخامنشیان (۳۳۰ ق.م).
- ۹- از کدام یک از زبان های کهن ایرانی آثار مکتوبی برجای مانده است؟ تنها از دو زبان فارسی باستان و اوستایی.
- ۱۰- نیای زبان فارسی امروزی چه زبانی می باشد؟ فارسی باستان.
- ۱۱- فارسی باستان زبان کدام قوم بود؟ زبان قوم پارس بوده و در دوره ی هخامنشی به آن سخن می گفته اند.
- ۱۲- مهم ترین مدارک به جا مانده از زبان فارسی باستان چه می باشد و به چه خطی نوشته شده اند؟ سنگ نوشته های پادشاهان هخامنشی است که به خط میخی نوشته شده اند.
- ۱۳- مردمان کدام نواحی ایران به زبان اوستایی سخن می گفته اند؟ مردمان بخشی از نواحی شرقی ایران به آن سخن می گفته اند.
- ۱۴- از زبان اوستایی چه آثاری برجای مانده است؟ از این زبان جز کتاب اوستا و آثار وابسته به آن، اثر دیگری برجا نمانده است.
- ۱۵- زبان های ایرانی دوره ی میانه در چه محدوده ی زمانی در مناطق مختلف ایران متداول بودند؟ تقریباً از زمان سقوط هخامنشیان تا فروپاشی حکومت ساسانیان (۶۵۱.م / ۳۱۱ق) و حتی قرون نخستین اسلامی در مناطق مختلف ایران متداول بودند.
- ۱۶- زبان های ایرانی دوره میانه شامل کدام زبان ها می باشد؟ ۱- زبان پارتی یا پهلوی اشکانی ۲- زبان فارسی میانه یا پهلوی ساسانی.
- ۱۷- زبان پارتی یا پهلوی اشکانی زبان رسمی و درباری کدام حکومت بود و در کدام مناطق ایران متداول بود؟ زبان رسمی و درباری حکومت اشکانیان بود و در مناطق شمال و شمال شرق ایران متداول بود.
- ۱۸- زبان فارسی میانه یا پهلوی ساسانی دنباله ی کدام زبان بود؟ زبان فارسی باستان.
- ۱۹- زبان فارسی میانه یا پهلوی ساسانی، زبان رسمی و اداری کدام حکومت بود و در کدام مناطق ایران رایج بود؟ زبان رسمی و درباری حکومت ساسانی شمرده می شد و در نواحی جنوب و جنوب غربی ایران رایج بود.
- ۲۰- زبان های ایرانی نو، به چه زبان هایی گفته می شود؟ به زبان هایی گفته می شود که در دوران اسلامی به تدریج در مناطق مختلف ایران رواج یافتند.

www.my-dars.ir

ادبیات

- ۲۱- چرا در ایران باستان نوشتن متن های ادبی و دینی، چندان معمول نبود؟ زیرا نقل شفاهی داستان ها و تعالیم دینی و ادبی، بر کتابت و نوشتن ترجیح داده می شد.
- ۲۲- در ایران باستان چه مسائلی را کتابت می کردند؟ تنها اسناد مربوط به سیاست و تا حدودی اقتصاد را کتابت می کردند.
- ۲۳- براساس نوشته های مورخان یونانی چه مطالبی در ایران باستان به صورت شفاهی نقل می شده است؟ داستان های حماسی و عاشقانه ی مادی و نیز برخی اشعار آن دوره.

مجموعه پرسش‌ها و پاسخ‌های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

- ۲۴- قصه‌ی «هزار افسان» مربوط به چه دوره‌ای است و کدام داستان مشهور بر اساس آن شکل گرفته است؟ مربوط به زمان هخامنشیان است و داستان مشهور «هزار و یک شب» بر اساس آن شکل گرفته است.
- ۲۵- در چه زمانی نقل داستان‌های ملی و پهلوانی در ایران رواج فراوان یافت؟ در زمان حکومت اشکانی.
- ۲۶- به چه کسانی در دوره‌ی اشکانیان گوسان می‌گفتند و چه کاری انجام می‌دادند؟ شاعران و موسیقی‌دانان دوره گرد به گوسان‌ها معروف بودند. آنان با شور و هیجان بسیار، داستان‌های ملی و پهلوانی را از حفظ برای مردم می‌خواندند. در حقیقت، این گوسان‌ها بودند که داستان‌های ملی و پهلوانی را سینه به سینه به نسل‌های بعدی منتقل کردند.
- ۲۷- گوسان‌ها، چه نقش فرهنگی‌ای در تاریخ ایران در عصر اشکانیان داشتند؟ آنان با شور و هیجان بسیار، داستان‌های ملی و پهلوانی را از حفظ برای مردم می‌خواندند. در حقیقت، این گوسان‌ها بودند که داستان‌های ملی و پهلوانی را سینه به سینه به نسل‌های بعدی منتقل کردند.
- ۲۸- داستان‌های ملی و پهلوانی در دوره‌های بعد از اشکانیان، در تدوین کدام کتب‌ها مورد استفاده قرار گرفتند؟ این داستان‌ها بعدها در تدوین خدای‌نامه‌ها و سرودن شاهنامه توسط فردوسی مورد استفاده قرار گرفتند.
- ۲۹- منظومه‌های داستانی «یادگار زیران» و «درخت آسوریک» به چه خط و زبانی هستند و ابتدا به چه زبانی سروده شده بودند؟ به خط و زبان پهلوی ساسانی هستند و به نظر برخی زبان‌شناسان، ابتدا به زبان پارسی سروده شده بودند.
- ۳۰- اصل و ریشه داستان «بیژن و منیژه» به چه خط و زبانی می‌باشد؟ اصل و ریشه‌ی اشکانی دارند.
- ۳۱- موضوع بیشتر آثاری که از دوران ساسانیان به خط و زبان فارسی میانه (پهلوی ساسانی) برجای مانده است، چیست؟ در موضوع‌های ادبی، دینی، پند و اندرز، حقوق، تاریخ و جغرافیا است.

آموزش

- ۳۲- مهم‌ترین اهداف تعلیم و تربیت در ایران باستان چه بوده است؟ ایرانیان باستان به تعلیم و تربیت و پرورش فرزندان دانا، پرهیزگار، دلیر، بردبار، فرمانبر و سخت‌کوش توجه جدی داشتند. آیین و فرهنگ ایرانی نیز، بر اهمیت تربیت و ارزش دانایی و خردورزی تأکید می‌کرد.
- ۳۳- ابعاد آموزش و پرورش در ایران باستان شامل چه بود؟ شامل تربیت جسمانی، اخلاقی، اجتماعی، دینی، شغلی و حرفه‌ای می‌شد.
- ۳۴- تعلیم و تربیت در ایران باستان چگونه انجام می‌گرفت؟ در چندین مرحله انجام می‌گرفت. کودکان تا پنج یا هفت سالگی در درون خانواده، پرورش می‌یافتند و مادران نقش مهمی در آشنایی فرزندان خود با آداب و رسوم خانوادگی، اجتماعی، دینی و میهنی و آموختن راه و رسم پسندیده‌ی زندگی به آنان داشتند. مراحل بعدی آموزش و پرورش اغلب در خارج از خانه و در مدرسه و یا آموزشگاه انجام می‌گرفت.
- ۳۵- آموزش فرزندان در عهد باستان و مخصوصاً در زمان ساسانیان چگونه بود؟ تنها فرزندان خاندان شاهی، درباریان، اشراف و موبدان می‌توانستند به مدرسه بروند و تحصیل کنند؛ اما برای فرزندان توده‌ی مردم از قبیل کشاورزان، پیشه‌وران و صنعتگران، این امکان فراهم نبود که در مدارس و آموزشگاه‌های آن دوره درس بخوانند. اینان به طور معمول، حرفه‌ی پدران خود را می‌آموختند.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

۳۶- برنامه های آموزشی و مواد درسی مدارس و آموزشگاه ها در دوره ی باستان چه بود؟ برنامه های آموزشی و مواد درسی از قبیل آموختن اصول دین زرتشتی، فراگیری آداب و رسوم دینی و میهنی و مختصری خواندن و نوشتن، همگانی بود. علاوه بر آن، برای گروه های مختلف، آموزش های ویژه ای نیز وجود داشت. مثلاً شاهزادگان و فرزندان صاحب منصبان سیاسی و نظامی، به فراگیری دانش های سیاسی، کشورداری، فنون رزمی و گاهی زبان های خارجی می پرداختند؛ فرزندان موبدان، تعلیمات دینی و اوستایی را آموزش می دیدند و فرزندان دبیران نیز خط، زبان، ادبیات و حساب را می آموختند.

۳۷- در دوران ساسانی، آموزگاری به عنوان یک شغل رسمی به چه کسانی اختصاص داشت و بر چه علومی تسلط داشتند؟ به موبدان اختصاص داشت. آنان بر معارف دین زرتشتی، ادبیات پهلوی و برخی دیگر از علوم زمان خود تسلط داشتند.

۳۸- در دوران ساسانی اداره ی آموزشگاه ها و مدارس عموماً در اختیار چه کسانی بود؟ موبدان.

۳۹- کودکان و جوانان خاندان شاهی و صاحب منصبان حکومتی زیر نظر مربیان چه اموری را فرا می گرفتند؟ انواع ورزش ها از جمله سوارکاری را فرا می گرفتند.

علوم و مراکز آموزش عالی

۴۰- از چه منابعی می توان استنباط کرد که دانش و فرهنگ ایرانیان در سطح بالایی بوده است؟ از مندرجات اوستا، شاهنامه، کتیبه ها و گزارش های تاریخ نویسان یونانی و رومی.

۴۱- در فصل دانش کتاب اوستا، در مورد چه علومی مطالبی آمده است؟ مطالبی درباره ی پزشکی، دامپزشکی، ستاره شناسی، حکمت، امور اجتماعی و حقوقی و علوم طبیعی.

۴۲- در کدام دوره ایران مرکز دانش ها و مبادلات فرهنگی بین کشورهای متمدن زمان بود؟ در دوران هخامنشیان.

۴۳- علوم و فنون چه تمدن هایی در دوره ی هخامنشی، با دانش های ایرانی آمیخته شدند؟ علوم و فنون بین النهرین، مصر، ایلام، هند و آسیای صغیر که جزو قلمرو این شاهنشاهی بودند.

۴۴- وضعیت علمی و فرهنگی ایران در دوره ی ساسانی چگونه بود؟ پیشرفت علمی و فرهنگی به مراتب بیشتر از دوره های قبل بود. شهریاران ساسانی به نشر علوم و بزرگداشت دانشمندان و رفاه حال آنان، علاقه و توجه زیادی داشتند. ایرانیان همواره علاقه مند بودند که از دانش و دستاوردهای علمی مردم دیگر سرزمین ها استفاده کنند.

۴۵- نتیجه گسترش مبادلات فرهنگی ایران با هند و روم در زمان فرمانروایی خسرو انوشیروان چه بود؟ در نتیجه ی آن، جنبش علمی نیرومندی در ایران پدید آمد.

۴۶- کدام پادشاه ساسانی علاقه ی زیادی به مباحث فلسفی و دینی نشان می داد و فیلسوفان یونانی که بر اثر تنگ نظری امپراتور روم به ایران پناهنده شده بودند را پناه داد؟ انوشیروان.

۴۷- یکی از برجسته ترین مراکز علمی جهان باستان در ایران، کدام دانشگاه بود و در چه دوره ای پدید آمد؟ دانشگاه جندی شاپور بود که در عصر ساسانی در پدید آمد.

۴۸- جندی شاپور در کجا قرار داشت؟ این شهر در حوالی دزفول کنونی، در استان خوزستان قرار داشته است.

۴۹- در دانشگاه جندی شاپور چه دانش هایی تدریس می شد؟ دانش های مختلفی مانند پزشکی، فلسفه، نجوم و الهیات.

مجموعه پرسش‌ها و پاسخ‌های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه‌کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

- ۵۰- پزشکان کدام کشورها در دانشگاه جندی شاپور فعالیت می‌کردند؟ پزشکانی از ایران، هند و یونان در آنجا مشغول به کار بودند.
- ۵۱- ویژگی بیمارستان دانشگاه جندی شاپور چه بود؟ همچون دانشگاه‌های امروزی، دارای بیمارستانی بود که دانشجویان در کنار آموزش‌های نظری، در آنجا به صورت عملی با درمان بیماران آشنا می‌شدند.

درس شانزدهم: هنر و معماری

مادی‌ها

- ۱- از دوره‌ی مادها چه آثار هنری به دست آمده است؟ آثار هنری مختلفی شامل اشیای زرین و سیمین و ظروف سفالی به دست آمده است.
- ۲- هنرمندان مادی در چه هنرهایی مهارت درخورد توجّهی داشته‌اند؟ در فلزکاری، جواهرسازی و سفال‌گری مهارت درخورد توجّهی داشته‌اند.
- ۳- هنر مادی متکی بر چیست؟ متکی بر تجربیات و دستاوردهای هنری بومیان غرب فلات ایران بوده است که قرن‌ها پیش از مادی‌ها در این منطقه می‌زیسته‌اند و صاحب تمدن درخشانی بوده‌اند.
- ۴- دستاوردهای حکومت مادی در عرصه‌ی معماری چه می‌باشد؟ در این دوره، قلعه‌ها، کاخ‌ها و شهرهایی ساخته شد. مادی‌ها در قلعه‌سازی تبحر زیادی داشتند و برای مقابله با دشمنان خارجی خود به ویژه آشوریان، قلعه‌های مستحکمی ساختند.
- ۵- پایتخت مادی‌ها چه شهری بود و از نظر معماری دارای چه ویژگی بود؟ شهر هگمتانه، همدان امروزی، بود که یونانیان به آن اکباتان می‌گفتند. این شهر از هفت قلعه‌ی تو در تو تشکیل شده بود که هر قلعه رنگ نمادین خاصی داشت.
- ۶- شهرهای دوره ماد را نام ببرید؟ بیستون، اسپدانه (اصفهان) و کنگاور.

هخامنشیان

- ۷- چرا در دوران هخامنشی، هنر و معماری ایران به اوج شکوفایی رسید؟ به سبب ثبات و آرامش، رونق اقتصادی و حمایت پادشاهان.
- ۸- از کدام مناطق حکومت هخامنشی آثار قابل توجهی از معماری، هنرهای تزئینی وابسته به معماری، نقش برجسته‌های سنگی و شاهکارهای مهم هنری دیگر برجا مانده است؟ پاسارگاد، تخت جمشید و شوش.
- ۹- ویژگی‌های مهم هنر و معماری عصر هخامنشی را بنویسید؟ ۱- تأثیرپذیری از دستاوردهای هنری اقوام و ملت‌های تابع آن حکومت بود که پیشینه‌ی تمدنی درخشانی داشتند. ۲- درباری بودن آن بود، به این معنی که شکوه شاهانه و تشریفات و تجملات درباری را به نمایش می‌گذاشت. ۳- طبیعت‌گرایی یا به عبارت دیگر، استفاده و تقلید از عناصر موجود در طبیعت مانند حیوانات و گیاهان در آثار هنری‌شان است.
- ۱۰- منظور از درباری بودن هنر هخامنشی چیست؟ یعنی بخش عمده‌ی آثار هنری شاخص و ساختمان‌های مجلل، به خواست شاهان و درباریان و برای زندگی تجملاتی و تشریفاتی آنان به وجود آمد.
- ۱۱- مهم‌ترین بناهای دوره‌ی هخامنشیان شامل چیست؟ آرامگاه‌ها، کاخ‌ها، آتشگاه‌ها و دیگر ساختمان‌های عمومی است.

مجموعه پرسش‌ها و پاسخ‌های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایزده

- ۱۲- قدیمی ترین بناهای دوره ی هخامنشی در کجا برپا شدند و شامل چه می باشند؟ در پاسارگاد، نخستین پایتخت هخامنشی برپا شدند. این مجموعه شامل کاخ شاهی و آرامگاه کورش هخامنشی بود.
- ۱۳- اوج شکوه و عظمت معماری ایران باستان در زمان کیست؟ داریوش یکم.
- ۱۴- اقدامات مهم داریوش یکم در زمینه ی معماری را بنویسید؟ ۱- این پادشاه در ابتدای حکومتش دستور داد کاخی بزرگ به نام آپادانا در شهر شوش به عنوان پایتخت اداری حکومت هخامنشی ساخته شود. ۲- عظیم ترین مجموعه ی ساختمانی و شاهکار معماری جهان باستان، یعنی تخت جمشید نیز به دستور داریوش یکم برپا گردید.
- ۱۵- در لوح سنگی یادبودی که در کاخ آپادانای شوش کشف شده، داریوش بزرگ بر چه مساله ای تأکید می کند؟ تأکید می کند که این بنای مجلل را با گرد آوردن بنایان و کارگران ماهر و مصالح ساختمانی عالی، از سراسر امپراتوری ساخته است.
- ۱۶- تخت جمشید چگونه برپا گردید؟ همچون کاخ آپادانای شوش، با مشارکت گروه کثیری از معماران، بنایان، هنرمندان و کارگران و نیز با گردآوری مصالح ساختمانی از سرتاسر قلمرو هخامنشی، برپا گردید.
- ۱۷- نقش برجسته های دوران هخامنشی در چه مکان هایی کنده کاری شده اند؟ برخی از این نقش برجسته ها بر سینه ی صخره ای کوه ها و بسیاری دیگر از آنها بر روی دیوار بناهای حکومتی به ویژه کاخ ها و آرامگاه ها.
- ۱۸- موضوعات نقش و نگارهای کنده کاری شده زمان هخامنشی بر روی سنگ، چه می باشند؟ پیکره ی پادشاه و ملازمان او به هنگام پیروزی بر دشمنان و یا بارِ عام، پیکره ی حیوانات واقعی و افسانه ای و همچنین نمادها و نشانه های دینی.
- ۱۹- در نقش برجسته های صخره ای زمان هخامنشی، اهوره مزدا به چه شکلی نمایان است؟ اهوره مزدا به شکل نمادین حلقه ای بال دار در حال پرواز بر بالای سر پادشاه، نمایان است.
- ۲۰- پژوهشگران با مقایسه ی نقش برجسته های دوره ی هخامنشی با دوران پیش از آن به چه نتیجه ای رسیدند؟ دریافته اند که سنگ تراشان هنرمندی که در خدمت هخامنشیان بوده اند، از نقش برجسته های بین النهرین و به ویژه نقش برجسته های آشوری، الهام و الگو گرفته اند.
- ۲۱- از دوران هخامنشیان در کدام مناطق تندیس یا مجسمه های جانوری یافت شده است؟ در تخت جمشید و شوش یافت شده است.
- ۲۲- تنها تندیس انسانی باقی مانده از زمان هخامنشی که بزرگ تر از اندازه ی طبیعی ساخته شده، چیست؟ پیکره ی بدون سر، متعلق به داریوش یکم است که در شوش از زیر خاک بیرون آورده شده است.
- ۲۳- ظریف ترین آثار هنری دوران هخامنشیان را در چه آثاری می توان دید؟ در فلزکاری های نفیس و جواهرات ممتازی که اختصاصاً برای پادشاه و درباریانش ساخته شده اند. انواع گوناگونی از تکوک (ریتون) و دیگر ظرف های طلایی، نقره ای و مفرغی مزین به نقش های مختلف و نیز زیورآلات.
- ۲۴- از آثار بافندگی دوره ی هخامنشی چه چیزی باقی مانده است؟ به جز قالی پازیریک چیزی باقی نمانده است.
- ۲۵- چه چیزی نشان می دهد که هنر بافندگی در دوره ی هخامنشی در اوج قرار داشته است؟ جامه های پُر نقش و نگار و تزئین شده ی پادشاه و سپاهیان در نقش برجسته ها.

اشکانیان

- ۲۶- آثار برجسته ی معماری دوران اشکانیان را نام ببرید؟ بقایای شهر نسا، صد دروازه (دامغان)، معبد آناهیتا در شهر کنگاور در استان کرمانشاه، کوه خواجه ی سیستان و کاخ شهر هترا (الحضر) در نزدیکی موصل در کشور.
- ۲۷- مصالح ساختمانی در دوره اشکانیان بیشتر شامل چه بود؟ شامل خشت، آجر، سنگ تراشیده و تراشیده بود.
- ۲۸- ویژگی های معماری دوران اشکانیان چه بود؟ ۱- ساخت بناهای طاق دار، گنبدی و دارای ایوان. ۲- هنر گچ بری رواج یافت و در بناهای کوه خواجه، به نهایت ظرافت رسید. ۳- آرایه ی دیگری که در معماری اشکانی رواج داشته، نقاشی دیواری است.
- ۲۹- کدام هنر معماری در زمان اشکانیان رواج یافت و در کجا به نهایت ظرافت رسید؟ هنر گچ بری و در بناهای کوه خواجه، به نهایت ظرافت رسید.
- ۳۰- هنر مجسمه سازی در دوره ی اشکانیان، متأثر از هنر چه کشوری رونق گرفت و برجسته ترین اثر این دوره چه می باشد؟ متأثر از هنر یونانی رونق گرفت و برجسته ترین اثر، پیکره ی برنزی شاهزاده ی اشکانی است.
- ۳۱- تفاوت نقش برجسته هایی باقی مانده از دوران اشکانی با نقش برجسته های هخامنشی و ساسانی در چیست؟ از نظر فنی و هنری در سطح نقش برجسته های هخامنشی و ساسانی نیستند.
- ۳۲- علاوه بر معماری و پیکره سازی، دیگر هنرهای رایج دوران اشکانیان چه بود؟ سفالگری، فلزکاری و جواهرسازی.
- ۳۳- ویژگی سفال های دوره ی اشکانی چه بود؟ در این دوره، سفال ها نقش و طرح متنوع و گوناگون نداشتند، اما دارای لعابی، اغلب سبز رنگ بودند.

ساسانیان

- ۳۴- نتیجه ی توجه حکومت ساسانی به هنر و پشتیبانی آنان از هنرمندان چه بود؟ هنری پدید آمد که به لحاظ عظمت و شکوه، با هنر روم برابری می کرد و گاه بر آن برتری داشت.
- ۳۵- هنر ساسانی ریشه در چه داشت؟ ریشه در هنرهای کهن ایران و نیز هنر دوران هخامنشی و اشکانی داشت و حتی از هنر یونانی و رومی نیز تأثیر پذیرفته بود.
- ۳۶- مهم ترین آثار معماری دوره ی ساسانیان چه می باشد؟ کاخ ها، آتشکده ها، پل ها، کاروانسراها، قلعه ها و بندها (سدها).
- ۳۷- معماری ساسانی با ساخت کدام بنا آغاز و با ساخت کدام بنا به اوج خود رسید؟ با ساخت بنای کاخ اردشیر در فیروزآباد فارس (گور) آغاز شد و با ساخت کاخ تیسفون به اوج رسید.
- ۳۸- باشکوه ترین و زیباترین بناهای ساسانی دوره ساسانی چه می باشد و در کجا ساخته شد؟ کاخ تیسفون که طاق یا ایوان کسری بخشی از آن کاخ بود و در کنار رود دجله ساخته شد.
- ۳۹- ویژگی های برجسته ی معماری دوره ی ساسانیان چه بود؟ کاربرد وسیع گنبد، ایوان و طاق در ساخت بناها به ویژه کاخ ها بود.
- ۴۰- سبک کار معماران ساسانی در ساخت گنبد، الگویی برای کدام معماران شد؟ الگویی برای معماران در دوران اسلامی شد و حتی معماران اروپایی نیز آن را تقلید کردند.

مجموعه پرسش ها و پاسخ های پیشنهادی تاریخ (۱) ایران و جهان باستان (دهم انسانی) از «درس ۹ تا درس ۱۶»

تهیه کننده: مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده

- ۴۱- در دوره ی ساسانی برای تزیینات داخلی کاخ ها و بناها از چه روش هایی استفاده می شد؟ روش های گوناگونی مانند موزاییک کاری، نقاشی دیواری، گچ بری و نقش برجسته استفاده می شد.
- ۴۲- آتشکده های ساسانی به چه شکلی ساخته می شد؟ به شکل گنبد چهارطاقی بود و آتش مقدس در درون آن نگهداری می شد.
- ۴۳- بیشتر شهرهای ساسانی در کدام مناطق ساخته شدند و طرح و نقشه ی آن ها چگونه بود؟ در فارس و خوزستان برپا گردیدند. طرح و نقشه ی آن ها همچون شهرهای اشکانی به شکل دایره بود.
- ۴۴- اکثر نقش برجسته های دوران ساسانی در کجا قرار دارند؟ در فارس، زادگاه خاندان شاهی قرار دارند.
- ۴۵- محتوا و مضمون اغلب نقش برجسته های دوران ساسانی چه می باشد؟ اعطای منصب شاهی از سوی اهوره مزدا به شاه و صحنه هایی از پیروزی های شاهان بر دشمنانشان است.
- ۴۶- معروفترین نقش برجسته ی دوره ساسانی چه می باشد و چه مشخصاتی دارد؟ مجموعه ی طاق بستان است که دو طاق سنگی بزرگ و کوچک نقش دار و یک نقش برجسته ی بدون طاق را شامل می شود. آنچه این مجموعه را به طاق بستان معروف کرده، طاق بزرگ است که شکارگاه خسرو پرویز را در دیواره های داخلی طاق نشان می دهد.
- ۴۷- هنر نقاشی و نگارگری در عصر ساسانی چه وضعیتی داشت؟ در دوران ساسانی، هنر نقاشی و نگارگری در ایران رونق و رواج چشمگیری یافت و نقاشان ایرانی در ترسیم نقوش گل و گیاه، جانوران و انسان، مهارت فراوانی از خود نشان دادند. نقش و نگارهای نقاشان ایرانی در عهد ساسانی، الهام بخش هنرمندان دوران بعد، به ویژه دوره ی اسلامی بود.
- ۴۸- نقاشان ایرانی در دوران ساسانی در ترسیم چه نقوشی مهارت فراوانی از خود نشان دادند؟ نقوش گل و گیاه، جانوران و انسان.
- ۴۹- نقش و نگارهای نقاشان ایرانی در عهد ساسانی، الهام بخش کدام هنرمندان بود؟ هنرمندان دوران بعد، به ویژه دوره ی اسلامی بود.
- ۵۰- بیشتر آثار فلزی باقی مانده از دوره ی ساسانی را چه تشکیل می دهد و چه ویژگی ها و کاربردی داشتند؟ انواع بشقاب، سینی و کاسه تشکیل می دهند. این ظروف ها دارای نقش و نگارهای بسیار زیبا و ظریف هستند و اغلب برای مصرف خاندان شاهی و خانواده های اشرافی تهیه می شدند.
- ۵۱- وضعیت موسیقی در دوره ی ساسانی چگونه بود؟ دوره ی ساسانی یکی از دوران های درخشان موسیقی ایران است. هنرمندان عرصه ی موسیقی در دوره ی ساسانی، بیش از پیش مورد توجه شاهان قرار گرفتند و از منزلت و امتیازات ویژه برخوردار شدند.
- ۵۲- از خوانندگان و نوازندگان دوره ی ساسانی با چه نامی یاد شده است؟ با عنوان گوسان، خُنیگر و رامشگر یاد شده است.
- ۵۳- هنر بافندگی در دوره ی ساسانی چه وضعیتی داشت؟ منسوجات آن زمان به ویژه پارچه های ابریشمی، بسیار ظریف و پرنقش و نگار بودند. شواهد موجود، بیانگر رونق و شکوفایی هنر فرش بافی در آن دوره است. قالی بهارستان که اعراب مسلمان از کاخ تیسفون به غنیمت گرفتند، شهرت بسیار دارد.
- ۵۴- سه مورد از عوامل رونق و شکوفایی هنر و معماری ایران در دوران باستان را استنباط و بیان کنید؟ ۱- حمایت و پشتیبانی شاهان و طبقات بالای جامعه از هنرمندان ۲- ثبات و امنیت سیاسی ۳- رونق اقتصادی در ایران باستان ۴- تاثیرپذیری از دستاوردهای هنری کشورها، اقوام و ملل تابعه ی ایران

با تشکر - مهران زنگنه سرگروه تاریخ ایده - دی ماه ۱۳۹۵

